

247253

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

XXII. ÉVFOLYAM.

1940. 1. SZÁM.

TARTALOM

Isten várása. (I. L.)

Prédikációvázlatok. (Dávid Gyula.)

Hogyan használjuk a tankönyvet a val-
lástanításban? (László Dezső.)

Isten Igéjének szolgálata az egyházban.
(Horváth Jenő.)

Kónya Ferenc. (Dr. Illyés Géza.)

Irodalom. *Andrási T.: Péter első levele. —
M. Nagy O.: Szent hitünk. László D.:
Az Ige egyháza. — Horváth I.: Tuda-
kozzatok az Irdásokat. — Vasady B.: A
református pogány. — Nagy J.: Refor-
mátoraink ismeretlen emberi arca. (I. L.)*

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:
DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Cluj, Calea Marechal Foch 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre . . . . . 120 Lei

Egyes szám ára . . . . . 12 Lei

inregistrat la Tribunalul sub N-ru1 1507/1938, la N-ru1 curent 26. szám alatt be-
jegyezve a clujl Törvényszéknél.

Megjelent!

Megjelent!

„Dolgozatok a református theologiai tudományok köréből“ sorozat
16-ik száma

DR. TAVASZY SÁNDORTÓL:

Az ethika mai kérdései.

Ára 15 Lei.

A sorozat 17-ik száma:

Mi szükségünk van az Ótestamentumra

Irta: Dr. Gönczy Lajos.

Ára 20 Lei.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron
előállítva ára: **200 Lei.**

Új Kálvin-Kommentár

A Dávid Gyula szerkesztésében megjelenő Kálvin-Kommentárnak
II. kötete Rábold Gusztáv fordításában hozza a Synoptikus evan-
géliumok első részét. A 250 oldalas kötet ára 180 lej.

Istones Énekek

cím alatt jelent meg R. Berde Mária összeállításában egy egészen
új vallásos vers-gyűjtemény. A közel 500 költeményt tartalmazó,
368 oldalas, izlése kiállítású könyv ára 150 lej.

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

Isten várása.

Várja lelkem az Urat, jobban, mint az örök
a reggelt. Zsolt. 130:6.

Az Úrra való várakozást, amelyről itt a zsoltáríró szól, a maga egész emésztő sóvárgásában szemlélteti ez a kép a reggelt váró örökről. Ez a vágyakozás nem valami ábrándos reménykedés, nem egy henye élet unalmából való kitekintés, nem külső nehézségek viselésébe belefáradt lélek vágya egy boldogabb és nyugodtabb élet felé, hanem a mélységben, a bűn, az Istentől való távollét, az igazi lelki nyomorúság terhe alatt álló ember vágya a megváltó, megszabadító, az életet teljessé és egészsé tevő Istenhez. Ebben különbözik ez a vágy a mi vágyainktól, amelyek csak ennek az életnek a nehézségeiből, csak az akadályok és küzdelmek tömkelegéből, csak az életviszonyok nyomasztó terheiből való szabadulás törekvése egy külsőleg nyugodt és békés élet után. A lelkipásztori élet nehézsége sokszor abban van, hogy nem látjuk, hogy mélységben vagyunk, hogy az éjszaka az, ami körülvesz, hanem azt hisszük, hogy a helyzet, amiben vagyunk csak a külső nehézségek sokaságát teszi súlyossá és a homályosság nem bennünk, hanem körülöttünk és kívülünk van. Csak, ha megláttuk, hogy menthetetlenül a mélységben vagyunk és hogy a sötétség, ami bánt saját magunkban van, tudunk így várni az Úrra, a megváltó és felszabadító Úrra, ahogy az örök várják a reggelt...

Ennek az örökös várakozásnak vannak azonban kísértései is, amelyek sokszor gyötrik, sokszor megcsalják és veszélybe döntik a lelkünket. Félelmes dolog a sötétben várakozni. Az ember belemereszi a szemét az áthatolhatatlan éjszakába, amely ott terül el körülte s amelyben úgy érzi, mintha teljesen elveszett és megsemmisült volna saját maga is. Nehéz dolog ebben az éjszakában — a „tapítható sötétségben“, ahogy a biblia az Úr által Egyiptomra bocsátott éjszakát jellemzi — elhinni azt is, hogy egyáltalában mi vagyunk, hogy létezzünk, hogy valami munkánk, valami tennivalónk egyáltalában van. A sötétség sokszor nem engedi, hogy meglássuk azokat, akik és amik körülünk vannak, hogy vannak körülünk lelkek, akikhez szólni kell, van feladat, amit végeznünk kell. Hogy el lehet merülni, hogy bele lehet süllyedni abba az éjszakába, amit kétségbeesésünk, fájdalomaink, reménytelenségünk, emberi vágyaink összeomlása feletti kesergésünk von a fejünk fölé! Hogy el lehet felejtkezni mindenről, ami körülünk van s teljesen átadni magunkat az életünk éjszakájának!

És ennek az éjszakának kísértő hangjai vannak, ott zsonganak a fülünkbe, ott susognak, vagy harsognak, hogy megfélemlítsenek és elgyöngöltsenek. Az egyik hang ezt mondja: sohasem lesz már reggel! Te itt fogsz ülni a sötétben és hiába várod a nap feljövetelét. Hiszen talán nincs is nap és nem is lesz soha nappal. És ez elcsüggeszt és reménytelenségbe visz. A másik ezt mondja: veszedelmek várnak reád. Ellenség leselkedik és te nem veszed észre. Ijesztő rémek pokoli hangjai támadnak és rettegtenek. Ezek félelemmel töltenek el és gyávává tesznek. A harmadik ezt mondja: az éjszakában azt tehetsz, amit akarsz, senki sem lát. Nem tudják, vigyázol-e vagy nem, ébren vagy-e vagy alszol, jót teszel e vagy rosszat. Ez pedig fölébreszti és táplálja bennünk a bűnt. A negyedik azzal biztat: ezt a sötétséget neked kell eloszlatni. Gyujts tüzet, teremts magadnak világosságot, mert máshonnan nem jön fény, nem reménylhetsz fényt, csak magadból. Ez hamis önbizalom, a saját világosságunk imádására készítet s az általunk gyujtott fény kialvása után csak még sötétebb lesz az éj. Az éjszaka rettentő, csábító, megfélemlítő és felelőtlen ségre indító alakjai röp-ködnek körülöttünk.

Az űr ezzel szemben csak egyet tehet: vár. Vár, mert akármit mondanak az éjszaka rémei, a sötétség démonai, ő tudja, hogy van nappal és van hajnalhasadás. Azért vár. Ha nem tudná, ha nem hinne benne, jobban, mint az életében, akkor nem várakozhatna egy pillanatilig sem, akkor megadná magát az éj borzalmainak. De csak ez tartja életben, csak ez tartja ébren. Erre tette rá az életét, a reménységét. Körülte sötétségbe van merülve a világ, álomban az emberek. „Sötétség borítja a földet, éjszaka a népeket.“ De ő azért a világosságért van, amely egyszer meg fog jelenni, amelyet egykor mindnyájan fognak látni, de amit még csak ő lát, nem testileg, de a hit szemével s amelyben annál mélyebben hisz, amelyhez annál jobban ragaszkodik s annál nagyobb vágyakozással vár, minél mélyebbnek, áthatolhatatlanabbnak látszik az éjszaka s hatalmasabbnak a sötétség. Magában hordja ezt a világosságot, mint ígéretet, a világosság űra ígéretét s tudja, hogy ebben nem csalatkozhatik. Bizonytalan, töredékes, homályos életének, a nyomorúság mélységében ülő életének egyetlen kincse ez az ígéret és beszél erről azoknak, akik körülte vannak, a reményvesztetteknek, a sötétség kétségbeesettjeinek, a tehetetlenségbe és tértelenségbe kerülteknek, bizonyosságot tesz róla, hogy az űr szabaddítása közel van, hogy a bűn árnyéka nem uralkodhat örökké, hogy az űrnél bőséges a kegyelem. Így végzi szüntelen való, tártelmes örökösét Isten népe fölött.

És majd, az örökélet hajnalán, mikor megnyílik előtte minden fény és elhalad körülte a világ és az élet sötétsége, meglátja, hogy örökösége nem volt hiábavaló. Szavaira sok sötétben ülő lélek hitt a fénynek, amelynek itt csak a visszfényét látta, de ott bátran tekinthet a kegyelem és világosság tengerébe.

I. L.

Prédikációvázlatok.

Krisztus egyháza.

Máté ev. 11. r. 25—30 v.

Nagyon sokszor nagyon sok embert elszomorít az egyház szegényes ábrázata. Azon búsulnak és azon töprengenek, hogy lehetne egy hatalmas, a világ dolgaiba is beleszóló intézménnyé fejleszteni, hadd legyen több tekintélye, több befolyása, a világ más hatalmas intézményeihez hasonló külső-belső berendezkedése.

Ez a búsongó hangulat még a legjobb embereket is magával ragadja. Ha azt nézzük, hogy még az egyházban is a vagyonnak, a pénznek, a tekintélynek milyen előkelő szerep jut, be kell ismer-nünk, hogy nem mindenkor alkalmazkodtunk Krisztus evangé-liumához.

1. Isten igéje éppen azt mutatja (25 v.) hogy a jelentéktelen és megvetett emberekből álló hívő sereg, vagyis egyház, kedvesebb Krisztus előtt, mintha az egész világ minden előkelősége benne volna. Imádsága éppen azt fejezi ki, hogy az egyház szegénységén, tagjainak elesettségén, vagy a világ részéről megvetett alakján megütközni nem szabad. Lehet, hogy mi szívesebben a fényt ke-ressük benne, de az Isten fia előtt az a természetes, hogy az ő országa sőpredékből álljon. Isten nem az emberi mértékek szerint hívja el igazi lelki egyházának tagjait. Valószínű, hogy ez a gon-dolat távol áll még most tőlünk, de mégis Isten titkos ítéletéhez kell igazodnunk.

Isten a mennynek és földnek hatalmas Ura. Ez a hívőket arra biztatja, ne féljenek magukat szegénységben és nyomoruság-ban az ő megtartó kezére rábízni. A megtartást mégis ez a kéz és ennek hatalma adja és mi ne akarjunk mindenáron a világhoz alkalmazkodni, a világ törvényei szerint Isten egyházát fenntartani. Sokan vannak, akik nem vetik alá magukat Isten hatalmának, ez ne legyen minket se megalkuvókká, se féltékenyekké és egyházunk evangéliumi lelki munkáinak végzését ne befolyásolja. Nem a pőffeszkedőké és az emberi ügyességre számítóké, nem a maguk méltóságával és bölcsességével megelégedettekkel, hanem a kisde-keké, vagyis a hit és kijelentés útján vezetettekkel Isten országában az elsőség.

2. Isten országa és a lelki egyháztagság felé az út Isten

egyedül helyes és jótetsző akarata szerint Jézus Krisztusban nyílt meg. (27 v.) Ő az a csatorna, akin át hozzánk folyik Isten elhívó és kiválasztó szeretetének minden ajándéka. Krisztus nélkül Isten-ről, a benne adott kijelentés nélkül megismerésről, az ő belé való oltatás nélkül lelki egyháztagságról nem beszélhetünk.

Hogy kicsoda Isten, el kell fogadnunk az ő Fiaának bizony-ságtételét, hogy kicsoda Krisztus, el kell fogadnunk az Atya bi-zonyoságtételét. Benne van az Isten teljessége. Az Atyával csak annak van közössége, aki közösséget talált a Fiuval.

3. Az Atya hatalmával felruházott Fiu hívja e világnak rab-jait, megfáradottait magához. Gyűjti az örökéletre elválasztottak seregét (28—30).

A megfáradtakat hívja (28). Ezek nem általában akármilyen bánattól és gondtól terhelt emberek, hanem azok, akik félnék bűneik és Isten haragja miatt és a lesújtott lelkiismeret igájában görnyednek. Krisztus megnyugtató, gyógyító orvossága után ezek áhítoznak igazán. Krisztus megnyugtató: a bűnbocsánat elnye-rése, a bűn kötelékeiből való feloldozás.

Ha ez a hívás hangos az egyházban és ennek az elfoga-dása gyakori az emberek részéről, akkor a mai sereg Krisztus egyháza.

A feloldozottaknak nem szabad elbizniok magukat, hanem ugyancsak meg kell fékezniök vágyaikat, fel kell venni a Krisztus igáját (29). Krisztus igazi tanítványai mindig a kereszt katonái, az igazi egyház mindig a keresztet hordozó egyház. Állandóan ennek az igának terhével kell gyakorlatozni. A kellemes, kényelmes, elő-kező, elbizott élet nem a Krisztusnál nyugalmat talált élet.

Igája gyönyörűsége (30). De csak a krisztusi léleknek ilyen. Szokjunk hozzá az ő szelidségéhez, alázatosságához s mi is nyu-galmat találunk a mi lelkeinknek.

Fogadjuk el a mi Urunk hívását és ennek az ajándéknak birtokában haladjunk egyházunkban tovább a kereszt-hordozás útján.

Krisztus rokonai.

Máté ev. 12 r. 46—50 v.

A mai protekcióéhes, a test és vér kizárólagos szentségére esküvő világban nagyon nehéz Krisztus magatartását megérteni. Mi bizonyára udvariasabb és megértőbb fogadtatást rendeznénk ilyen közeli hozzánk tartozóknak. Krisztus világában azonban az emberi törvények, tanítások, elméletek érvénytelenek. Sőt még a test és vér rokoni kötelékén is felül áll a hit által született lelki közösség kapcsolata.

1. Krisztus a testi és vérbeli rokonság értékét alábbszállítja. Helyébe az Isten akarata szerint való lelki köteléket teszi. Krisztus magatartása ítélet mind a fölött, ami ma a világot megszádította s ami ma a gyűlölet és a pusztulás tűzét felgyújtotta, a halálos veszedelemnek lavináját elindította. A csak önmagával törődő kaini

Önzés ma nemzeti bünné tornyosult és mindenki csak magát akarja ismerni, szolgáltni, szeretni. A telhetetlen önzés bűnének igazolására tudományos tételeket állítanak fel és aki a tétel követelését nem üti, annak pusztulnia kell. A mai világ gondolkozása és gyakorlata porba taposta a Krisztusban való lelki testvérséget.

Kicsoda az én anyám és kik az én testvéreim? Krisztus megmutatta, hogy az embernek elsősorban Istenének kell lennie, az Isten iránti engedelmisséget kell gyakorolnia és ez felül emelve minden örjltő vérimádaton, igazi testvérekké tesz bennünket.

2. Krisztus a maga földi küldetésének a mennyei Atya akaratának cselekvését tartja. És ő mennyire elment ennek az engedelmes cselekvésnek az útján. Nem volt egyeseké, a kiváltságosoké, a rokonoké, hanem Istené és mindenkié. Úgy szerette e világot, hogy meghalt érte. Halálával megmutatta, hogy nála mindenki számára nyitva áll az üdvösség útja. Éppen a testiség elválasztó falait rombolta le, még a vértestvérek közé is éket verő bűn hatalmát törte meg és nyitott útát a lelki kötelékek, az Istenfiuság felé. Az ő elégtételében szabadultunk fel a testnek és vérnek és indulatainak rabságából. Ő nem akarja megtagadni anyját és testvéreit, hiszen ismerjük a Szentírásnak azon részét is, ahol az ő gyermeki engedelmisségéről és szeretetéről, anyja iránti gyöngédségéről hallunk. És minket sem arra int Isten igéje, hogy a vérségi kötelékeket megtagadjuk és Isten tudja, hol keressünk magunknak lelki rokonokat. Ő egyet akar: azt, hogy részesítsen a megváltásban és így tegyen minket testvérekké. A magáévá tesz, hogy egymáséi is lehessünk,

3. Krisztus megváltása a vele kötött rokonság megtartására kötelez. Minden rokonságnak vannak kötelezettségei. Arra int, hogy a mennyei Atya cselekvése által maradunk meg az ő közösségében. A mennyei Atya pedig, mikor arról van szó, hogy mit cselekedjünk és mi az ő akarat, mindenütt és mindig azt mondja: Higyjünk az ő Fiában. A Krisztusban való hit tart meg soha el nem muló közösségben Vele, ez terem közösséget közöttünk, ez szenteli meg a vérség kötelékeit, ez tesz ellenségeinknek is lelki rokonává.

Nagy kitüntetés, hogy Krisztus az ő örök hűségének kötelekével fűzött minket magához. Testvéreinek nevez minket. De nekünk is fel kell tennünk a kérdést: testvérei és rokonai vagyunk-e Neki? Hütlenségünk vádol. Bűnbánattartás között kell hálátlanságunktól elfordulnunk és minden igyekezetünket a Krisztussal való rokonság ápolására, mélylítésére fordítanunk.

A kegyelem és a hit győzelme.

Máté ev. 15. r. 21—28 v.

A kananeita asszony történetében két csodálatos valóság ragadja meg figyelmünket, melyeken át Isten nekünk is üzen. Az egyik: a kegyelem tusakodása a pogány asszonyért. A másik: a

hit tusakodása a kegyelemért. Sokan csak az elsőt s talán még többen csak a második vonást ragadják ki ebből a történetből. De benne van mind a kettő. A kegyelem és hit együttes győzelmének csodás története ez.

1. Krisztus pogány vidéken jár, elvonul az emberektől, a magányt és a csendességet keresi. De útja mégsem véletlen, mert mintha éppen ennek a pogány léleknek, aki szintén nem véletlenül került az útjába, a megmentése érdekében jött volna Tirus és Sidon vidékére.

Az asszony, aki Krisztus segítségét kéri, pogány asszony. Nem tartozott Ábrahám gyermekei közé, nem volt Izrael juhái közül való. Nincs rajta zsidó nevelés, nem hevítette a zsidós Messziás-váradalom. De mégis tudott Jézusról. Még azt is tudta, hogy „Dávid fiának“ nevezik. Tudása még nem volt hit. Mert ezt az asszonyt Jézushoz nem a hite, hanem a nyomorusága űzte, a hite a kegyelem ébresztő munkája következtében támadt fel benne.

Az asszonyt Jézushoz a nyomoruság űzte. Beteg leánykájának a sorsa, a meggyógyulás érdeke. Mire nem képes a lélek a nyomoruságban! Bár pogány az asszony, de mégis megpróbálja talán az utolsó segítséget gyermeke megmentésére. A nyomoruság ime a megmentő kegyelem villámfogója lett.

2. Csodálatos a párbeszéd, mely egy lélek ujjászületését és egy beteg megmentését hozza. Szívében anyai fájdalommal, ajkán Krisztus királyi nevével tör ki az asszonyból a kiáltás: „Uram, Dávidnak Fia, könyörülj rajtam.“ Szavában benne van a kétségbeesés, de benne van a segítség iránti bizalom is. Egyedül csak Te segíthetsz rajtam. Inkább szánakozást és megsajnálást remél ez a hang és semmi sincs benne a pogánylélek büszke önhittségéből. Ő most csak egyre: leánykája meggyógyulására gondol.

Krisztus a megszólításra nem felel. Hallgatása visszautasítás. Hányszor érezzük, hogy a nyomoruság közepette mintha Isten bedugná fülét segélykiáltásunk meghallgatása elől. Még nem érkezett meg a szabadítás órája, még nem készült fel a lélek a kegyelem elfogadására. A hallgatással nem az a célja, hogy az ébredő hittel kioltsa, hanem hogy még inkább tüzelje és sarkallja. Amit az asszony róla tud és tőle remél, az még nem elég. A feltétlen odaadó hitnek kell lelkében fölébrednie.

A tanítványok unják az egész dolgot, kellemetlen nekik az asszony fárasztó erőszakoskodása, bosszankodnak és szerelnék, ha Krisztus elküldené. Nem is az asszonynak, hanem a tanítványoknak mondja: „Nem küldettem csak Izrael házának elveszett juhaihoz.“ Ő tehát egészen a zsidóké. Az evangéliumot először nekik kell befogadniuk. A szent elválasztott seregnek. Az elveszett juhoknak.

Az asszony térdre esik, tovább tusakodik, a segítség reménye nem engedi, hogy meginogjon.

Krisztus szava most mintha véget akarna vetni az egész beszélgetésnek. Nemcsak azt mondja, hogy a kegyelem a zsidóké,

henem az asszonyt a kutyához hasonlítja, mintha ezt mondaná ezzel: nem vagy méltó a kegyelemben való részesedésre. A fiak kenyere csak Ábrahámot és az ő nemzedékét illeti meg. A fiuvá-fogadtatás nem mindenkié. A gondviselést mindenki élvezi, de az üdvösség kegyelmét csak az Ábrahám fiai, vagyis a hívők.

De a hit tovább tusakodik. Az ebekből is lehetnek fiak, a fiak asztaláról is hullhat le morzsa. A kegyelem olyan volt ebben a beszélgetésben, mint egy szilazúzó pöröly. Összetörte, gyurta, formálta az asszony lelkét mindaddig, míg az minden akadályon állhatatosan áthaladva, csak egy reménységet őrzött meg a szívében: *Krisztus* segíteni fog és segíteni tud.

Óh asszony, nagy a te hited! Legyen néked a te akaratod szerint Isten kegyelme oly nagy, hogy az ígélet megmástitása nélkül, kiterjeszkedik a pogányra is. A gyermek és eb, egyaránt az Isten kegyelmi kenyereből lakik jól. A hit pedig megtisztul, úgy kerül ki ebből a nagy próbából, mint az arany a tűzből.

Legyőzte az asszonyt a kegyelem és meghozta a győzelmet a hit.

Krisztus hatalma.

Máté ev. 17 r. 22—27 v.

Mentől jobban közeledett Jézus halálának ideje, annál többször figyelmeztette tanítványait erre, hogy majd a szomorú látvány meg ne rendítse őket és hitüket. Most ismét szenvedéseit jelenti. „Az ember fia emberek kezébe adatik.” A tanítványok előtt érthetetlen és hihetetlen, hogy Jézus elvesszen. Még nem értik Isten megváltói tervét és Mesterük engedelmségét. A keresztt borzalma csakugyan rettenetes lehet, de ráveti már fényét a feltámadás dicsősége. Más ember is szenved. De, hogy Isten fia *érettünk* szenvedett, ezt a feltámadás győzelme igazolja. Halál és feltámadás, megaláztatás és dicsőség, amiről itt Krisztus a tanítványainak beszél.

1. Krisztus az adó megfizetésével önként tesz bizonyosságot alárendeltségéről. Szolgai formát vett föl. De csodáival azt is megmutatta, hogy nem kényszerből, hanem engedelmségből. Az adómegfizetés az Isten iránti engedelmséget mutatja.

Péter ezt még nem érti. Úgy véli, hogy a veszedelmekkel szemben menteni kell a Mestert. Krisztus azért szenved és azért engedelmeskedik, hogy megnyissa ezzel a mi bűnből való szabaddulásunk útját.

2. Krisztus megalázkodása nem gyengeség. Ezt mutatja meg a következő eseményben, ami itt Péterrel és a hallal történik. Aki magát önként megalázza, Úr a tengeren és halakon. Krisztus engedelmeskedik, de hatalma nagyobb a földi királyokénál. Krisztus hatalma akkora, ha akarja, a halak az ő adófizetői. (A hal szájában levő pénz.)

3. Krisztus az ő szenvedésének, megalázkodásának és feltámadásának győzelmében részesíti a benne hívőket. „A fiak szabadok.” Isten fiai részesek az evangélium hívásában és részesek a Krisztus győzelmében. Nem a külső formaságok és áldozatok kötik, életük egészen a Megváltóé.

Most már ők is ráléphetnek az önmegettagadásnak, a lemondásnak útjára, mert közösségük van a Fiúval, a Fiuban az Atyával. Szolgátságban és a megalázottságban is fiak: szabadok.

Dávid Gyula.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Hogyan használjuk a tankönyvet a vallástanításban?

Bevezetéstül azt bocsátom előre, hogy ebben a cikkben azoknak a valláskönyveinknek a felhasználásáról akarok írni, amelyeknek segítségével az erdélyi egyházkerületben kell a vallást tanítanunk. Emellett még legyen szabad azt is megjegyezni, hogy én ezek szerint a könyvek szerint tényleg végzek vallástanítási munkát, sőt az ötödéves theologiai hallgatókkal munkaközösséget alkotva, egy elemi és egy középiskolai osztályban vallástanítási gyakorlatokat is vezetek. Mondanivalóim hitele érdekében emeltem ki, hogy nemcsak néminemű tudományos alapom, hanem a tényleg végzett tudományos munkám is feljogosít az alábbiak elmondására. Sajnos, ma nagyon kritikusok az olvasók — ha még ilyenek is akadnak az előfizetők között — s az írónak mindent meg kell tennie arra nézve, hogy szavai hitele megtaláljanak az olvasók előtt.

I.

Mielőtt arra a kérdésre felelnénk meg, hogy miképpen kell a vallástanítói munkában a tankönyvet felhasználni, tisztáznunk kell a kérdést, hogy *mi a tankönyv és milyen célt szolgál?*

1. Minden tanítási munkánál, a tanítási munka rendszerességénél és módszerességénél fogva három tárgyi valósággal: a *tananyaggal*, a *tantervvel* és a *tankönyvvel* kell számolnunk. Ez a három egymással legbensőbb egységben levő tény megismertet azzal, hogy *mit*, milyen *terv* szerint, milyen *menetben* és *hogyan* kell tanítanunk? A *tananyag* megállapításánál a hangsúly a „mit kell tanítanunk?” kérdésre esik. A *tanterv* elénk állítja a tanítási munka tervét és módszerét, azaz megfelel arra a kérdésre, hogy a tananyagot milyen elrendezésben és milyen módszer szerint kell a gyermeknek átadnunk. A *tankönyv* a tanításnak egyik eszköze, amelyben a tananyag a tanterv szempontjainak megfelelően, a nevelésben résztvevő gyermekekhez közelhozva, egy bizonyos időre, rendszerint egy tanévre megállapított pontos mederbe állítva szerepel. A tanítási munkában mindenek előtt a tananyagot kell megállapítani, azután azt nagy vonásaiban *be kell osztani* a tantervbe és végül a tanulók számára *fel kell dolgozni* a tankönyvekben.

Minden tankönyv magán viseli egy bizonyos tananyag és

tanterv bélyegét és minden tankönyvet csakis az azt megelőző tananyag és tanterv alapján, azok sajátos szempontjainak figyelembevételével lehet tanítani. Minden új tananyag- és tantervmegállapítás után feltétlenül szükség van új tankönyvekre is.

Most ezek alapján gondoljunk vissza arra, hogy mi tette nálunk szükségessé az új vallástanítási tankönyvek bevezetését? Legbensőbb lényegét tekintve, ennek egyetlenegy oka volt: arra döbrent rá az egyház, hogy az egyháznak minden munkája igehirdetés és ez alól a szempont alól a vallástanítás munkáját sem lehet kivonni. Ha pedig a vallástanítás igehirdetés, akkor annak a tananyagát és tantervét ennek az igazságnak megfelelően át kell alakítani. Ez az átalakítás pedig magával hozza, hogy új tankönyvekről is gondoskodni kell.

2. Ez az *átalakulás* lényegében a következőkben látszott meg: Ha a vallástanítás igehirdetés, akkor a vallástanítás *anyagába* csak olyan elemek vehetők fel, amelyek alkalmasak Isten Igéjének hordozására, másfelől az ilyen elemek mind felveendőek. A tiszta gondolkozás megmutatta, hogy Isten Igéjét mindenekelőtt a *Szentírásban* találjuk fel. Ebből kifolyólag a tananyag alapja a Biblia lett. De itt ki kell emelnünk, hogy a *Biblia, mint Isten Igéje* és nem mint hitigazságok, erkölcsi parancsok és példák, vallásos élmények gyűjteménye. A Biblia, mint Isten Igéje mindig személyes megismerésben fordul felénk és a bennünk levő hit felgerjesztésére és megerősítésére törekszik. Az az anyag, amelyben egyfelől Isten Igéje, mint személyes megszólítás és ember hitének arra adott válasza együtt van: az egyház *hitvallása*. A *hitvallás* egyfelől tömör foglalata a Bibliában kijelentett Igének, másfelől személyes formájú jele annak, hogy ez az Ige a hitben visszhangra talált. Míg a hitvallásban logikai tételek formájában találkozunk egymással Isten Igéje és az ember arra adott hitválasza, addig az *egyházi énekekben* ugyanezt a kettősséget és egységet, ha nem is mindig keliő tisztsággal, lírai formában találjuk fel. Isten Igéje és a Szentlélek munkája által összegyűjti a hívő emberek földi közösségét: az *egyházat*. Isten az egyházra bízta az Ige szolgálatát és abban tartja együtt hívő gyermekeit. Ebből kifolyólag az egyház *multja és jelen* élete adja azt a harmadik területet, ahonnan az igehirdetésként felfogott vallástanítás anyaga összegyűlt. Ezek alapján tehát az új vallástanítás anyagát a Biblia, az egyház énekei, az egyház története és jelen életének megnyilatkozásai képezik. A tanítás anyagából tehát ki kell hagyni az erkölcsi tanulságokat tartalmazó meséket.

A vallástanítás sikere azonban nemcsak az anyag pontos megállapítását, hanem az anyag belső természetének szervesen megfelelő elrendezését, azaz a *tanterv* megállapítását is megköveteli.

Alapvető igazság, hogy minden tervnek két valóságához: a tananyaghoz és a tanításban résztvevő gyermekekhez kell alkalmazkodnia. A *tananyaghoz való alkalmazkodás* azt jelenti, hogy meg kell keresni az anyagon belül, az anyag természetének megfelelően

azt a *belső tengelyt*, amely körül az egész anyag elrendezhető. Ha a vallástanítást igehirdetésnek fogjuk fel, akkor a fentebb ismertetett anyagból az egyház *hitvallását* tekinthetjük olyannak, mint amelyet az egész tanítás tervének központjába kell állítanunk. Ennek kettős oka van: a hitvallásban találjuk meg a világos feleletet arra, hogy mi *az Ige a Szentírásban* és a hitvallás mutatja meg világosan, hogy az igehirdetés akkor érte el a célját, ha nyomában *személyes hit* támad. A hitvallás adja meg a szempontokat arra, hogy a Bibliát hogyan kell, mint Isten Igéjét egyetlen egységben látnom, és a hitvallás adja meg a szempontokat arra, hogy mire akar bennünket Isten a maga Igéje által vezetni. A hitvallás központba állítása két érdeket: az igehirdetés és a személyes keresztyén élet érdekét védi. A hitvalláson, mint az egyház egyetemének Isten Igéjéről megvallott bizonyágtételen keresztül látom meg, hogy a Biblia nem történeti vagy vallásos könyv, hanem az engemet megszólító Ige foglalata, és hogy ez az Ige személyes életemben akar mássá tenni. Ennek a hitvallási szempontnak a kiemelése megváltoztatja az *egyházi éneklésről* vallott felfogásunkat és az éneklés helyét a vallástanítás tantervében. Az éneklés a vallástétel másik formájává lesz, amelyre azért van szükségem, hogy az Ige által megerősített hitemet újabb formában is megvalljam, hogy az a hit a megvallás által méginkább megerősödjék. A hitvallásos szempont érvényesítése által világosan meglátom, hogy az *egyházitörténet* nem folytatása a bibliai történetnek, mert önmagában nem hordozója Isten kijelentésének. Az egyház történetébe az Ige az igehirdetésen és az annak alapján megnyilatkozó hitvalláson keresztül kerül bele. Az egyház ezért az Igéért mindig küzdött, de sohasem lehetett annak maradéknélküli szolgálója. Az új szempont szerint az egyház története, mint a bizonyágtételek fellege éppen abból a szempontból érdekel, hogy az előttem élő hitvallók miképpen ragadták meg az Igét az írásban, hogyan engedelmeskedtek annak, miképpen éltek belőle. A multnak ez a bizonyágtétele feltétlenül segít abban, hogy én a *jelenben* még igazabb élő *tagja lehessenek az egyháznak*. E kettős szempont tette szükségessé, hogy az új tantervben az egyháztörténet is az Igéért való küzdelem és a hitvallástétel szempontja és nem a világi történet felfogásának megfelelően szerepeljen és szerves kapcsolatba kerüljön az egyház mai életével és kérdéseivel.

Mindezekből világosan látszik, hogy a vallástanítás anyaga és terve három valósághoz van kötve: mindenekelőtt *Isten Igéjéhez*, mint az a Bibliában foglaltatik, másodsor a *személyes hithez*, amelynek normája az egyház hitvallása és végül az *egyházhoz*, mint az Ige által megszólított és az Ige szolgálatára elválasztott hívek közösségéhez. Mivel a vallástanítás igehirdetés, csakis a személyes megszólítás formájában történhetik.

E kettős érdek tette szükségessé, hogy megtörténjenek a régi vallástanítás történeti felépítésének a széttörése és létrejöjjön a hitvallási szempontnak megfelelő új központi mag körüli elhelye-

zése az anyagnak. Ha a régi vallástanítás tervének jele az általánosságokba elvesző végpontjain soha le nem zárható egyenes, akkor az új vallástanítási tanterv szimboluma a zárt kör. Ennek a körnek minden pontja, minden szelete Isten Igéjére, mint személyes megszólításra és ebből a személyes megszólításból következő hirre és a belőle folyó egyházi életre utal. Nyugodtan kimondhatjuk, hogy csakis ez a tanterv igazán keresztyén értelemben vett praktikus tanterv, mert minden ponton levonja az Igéből következő parancs feltételeit.

A tantervnek azonban nemcsak a tananyagra, hanem a *gyermekre* is tekintettel kell lennie. Azaz a gyermek felfogó képessége és eddigi haladása szabja meg azt, hogy a tanítás kötelező anyagából mikor mennyit szabad és lehet neki átadnom. Jól jegyezzük meg: a gyermek valósága azt semmiképpen sem szabja meg, hogy mit tanítsak neki, csupán azt, hogy a tőle függetlenül megállapított anyagból *mennyit* és *hogyan* tanítsak meg neki. Ez nem csak a vallástanításnál, hanem minden tantárgynál így van: természeti, nyelvi, számtani, társadalmi, zenei ismereteket már a legkisebb, érdeklődő gyermekkel is közlök, de mindezekből a körökből csak annyit, amennyit ő fel tud fogni. (Itt felfogáson nem megértést értek). Amikor tehát a gyermek valóságával számolok — ha a vallástanítást komolyan igehirdetésnek fogom fel — nem mondhatom azt, hogy nem tanítok neki a Bibliából, a hitvallásból, az egyházi énekeskönyvből, az egyháztörténetből és az egyházi élet mai jelenségeiből, mert ő ezeket nem tudja felfogni. Igenis, mindezeket tanítom neki, helyesebben mindezekből tanítok neki annyit, amennyit fel tud fogni, mert mindezekből nemcsak az iskolás, hanem az annál kisebb gyermek is sok mindent fel tud már fogni.

3. Most e nagy kitérő után térjünk vissza a *tankönyvek*hez. Új tankönyveink új tananyagban és új tanterven épülnek fel. Egy új tananyagbeosztásból, új elrendezéssel, a gyermekek felfogóképességének megfelelő mennyiségben és formában hozzák Isten Igéjét. Isten Igéjét pedig, mint hitel építő személyes megszólítást hozzák annak a gyermeknek, aki már az egyháznak tagja.

Mi tehát a mi vallástanítási tankönyvünk? Egészen röviden, a gyermekek között végzett igehirdetési munkának egyik eszköze, amelyben az Isten Igéjét hordó tananyagból, az Isten Igéje belső természetéhez szervesen alkalmazkodó terv szerint a gyermek felfogóképességének megfelelően annyi van benne, amennyinek elsajátítására egy gyermek egy tanév alatt képes. Itt ismét hangsúlyozzuk, hogy ezek a tankönyvek egy új tananyagbeosztáshoz alkalmazkodó új tanterv alapján készültek, tehát céljukban és használati módszerükben is különböznek minden más tankönyvtől nemcsak általában, hanem a vallástani tankönyvek között is. Amikor a következő fejezetben a tankönyvek használatáról lesz szó, ezekre új lényeges különbségekre rámutatunk.

II.

Mivel a valláskönyvet közösen használják a vallástanítók és a növendékek, külön kell szólnunk arról, hogy miképpen kell azt egyiknek és másiknak használnia.

Hogyan használja a valláskönyvet a vallástanító?

1. E tekintetben az első alapvető tanács nem lehet más, mint annak kiemelése, hogy a vallástanítónak a valláskönyvet, *mint az igehirdetés eszközt* kell használnia. Ez a tétel megszabja a valláskönyv iránti magatartásunkat. Nem lehet a valláskönyvhöz unotlan, keseredetten, bosszankodva nyúlni. Mivel ez a könyv az igehirdetés eszköze, tehát Isten Igéjének hordozója, magától értetődően súlyos, a mindennapi gondoktól különböző gondolatokat tartalmaz. Magától értetődően, nem lehet játszani könnyű. Ha a vallástanítás igehirdetés, akkor a dolog természete szerint, minden olyan esetben, amikor vallást tanítok, magamnak is hirdetem és első-sorban magamnak hirdetem az Igét. A vallástanításra tehát éppen úgy fel kell készülnöm, mint az igehirdetés egyéb alkalmaira. Magam megalázásával, imádkozással és szent örömmel és félelemmel kell minden vallásórára belépnem. Meg vagyok győződve, hogy valláskönyveink annál világosabbak lesznek előttünk, minél inkább így veszem azokat kezembe.

2. Mivel a valláskönyv a vallástanítás anyagából egy iskolai osztálynak szóló részt egy-egy órára kiszabott lecke keretébe beosztva tárgyalja, tanításnál sohasem lehet megelégedni a vallástanítás egész anyagáról. A jó vallástanító minden egyes órai leckét *a vallástanítási anyag egészébe beállítva dolgozza fel*. Erre első sorban theologiai képzettsége, a Bibliában, hitvallásban, egyházi énekes könyvben, az egyház történetében és mai életében való jártassága segíti. Az egyes leckék magyarázata alatt a gyermekeknek meg kell érezniök, hogy itt nem az egyes leckék „elmagyarázásáról”, hanem a leckénél nagyobb valóságok közelebbhozásán szó. Minden egyes lecke magyarázatának ablakká kell válnia, amelyen át a gyermek a Biblia, hitvallás, egyháztörténet és a mai egyházi élet nagy valóságaiba nyer bepillantást. A könyv és annak leckéi arra valók, hogy ezekből a megmutatott nagy valóságokból belső rendszer szerint a gyermekek felfogóképességéhez mérten mind többet és többet világosítsanak és rögzítsenek meg.

3. Mivel a tankönyv nemcsak a tananyaggal, hanem a tantervvel is szoros kapcsolatban van, a tankönyv tanításánál nem lehet elmellőzni azt a szabályt sem, hogy a tankönyveket *a tantervvel való szoros kapcsolatban kell tanítani*. A mi tantervünk az anyagot nem egyenes vonalban, hanem körben rendez el. A tankönyvek egyes leckéi rendszerint a tananyag minden ágából adnak valamit. Ezeknek a kis alkátrészeknek a szerves egységét kell már a lecke tanítása előtt látnia a tanítónak. Ugyanazt az üzenetet tartalmazza a bibliai történet, a kátékérdés, az egyházi ének és a kis egyháztörténeti illusztráció. A lecke feldolgozását azzal kell kezde-

nem, hogy ezeket az alkatrészeket külön-külön és egymáshoz való viszonyukban is megismerem. Tisztázom tehát magam előtt, hogy mi a bennük rejlő közös üzenet, amelyre mind más és más oldalról mutatnak és amelyre mind más és más oldalról akarnak a gyermekekhez közelebb vinni. Ezt a közös gondolatot legvilágosabban a kátékérdés fejezi ki, vagy a lecke végén adott kis bibliai aranymondás mutatja meg. Az egész leckét, mivel az igehirdetés, erre az üzenetre nézve kezdem tanítani. Így meglátom, hogy a terjedelmesebb biblia történetben, egyháztörténeti eseményben mit kell a központba állítanom és mit lehet elhanyagolnom. Olyan nagy öröm, amikor maguk a gyermekek veszik észre az anyag egyes részei közötti szerves kapcsolatot. Így látják meg, hogy a káté és egyházi ének Isten Igéjének hordozója, így látják meg, hogy az egyház előttük élő tagjait miképpen éllette a nekik ma hirdetett Ige és így jutnak el oda, hogy maguk is megerősödjenek az első hitben.

4. Így érkezünk el a tankönyv használatának negyedik fel-tételéhez és szabályához, a tanítás *hítszerűségéhez*. Mivel a vallás-tanítás igehirdetés és az igehirdetés a hit felébresztése, ébrentar-tása és megerősítése céljából történik, a valláskönyv egyes leckéi-nek tanítása kapcsán sohasem feledkezhetem meg azok *személyes* elmélyítéséről és alkalmazásáról. Tanításom akkor volt sikeres, ha ezt az emberileg el nem érhető célt tudta szolgálni, ha nyomán személyes kérdések ébredtek fel és oldódtak meg a gyermekekben. Minden tanítás történeti anyagának személyes megszólítássá kell válnia, az egyház hitvallásának személyes meggyőződéssé kell for-rósodnia és minden egyházi éneknek úgy kell a gyermekek ajkán felzendülnie, mintha éppen akkor az ő szílvükben termelt volna. Mivel ilyen célja van a vallástanításnak, ezt a célt sohasem lehet a lecke szokványos „elmagyarázásával”, szószertinti elmondásával és megtanullatásával elérni. Ezt a személyes jelleget egyedül a vallástanító Isten előtt meghajolt, Isten Igéjével rendszeresen táplálkozó, munkáját imádságban hordozó személyes hiten alapuló vallástétele érheti el, ha Isten Szentlelke ebben neki segítségére jön. Az egyes leckék végén feltett személyes kérdések, kis imád-ságok jelzik a könyvben, hogy a tanítás a tananyag feldolgozása-val nem ért véget, tovább kell aenak hatnia a személyes életben. Ezt a személyes hatást Isten után annál inkább eléri a vallástanít-ás munkája, minél inkább igehirdetésként fogja fel azt a vallás-tanító, minél inkább az egész tananyagra és tantervre néz a tanít-ás alatt és minél inkább személyes ügyévé teszi a vallástanítást.

5. Minden igehirdetés és így a vallástanítás is az egyházban történik. Ebből kifolyólag minden egyes lecke tanítása kapcsán a növendékeknek meg kell látniok az *egyház* valóságának valamelyik vonatkozását. Meg kell érezniök, hogy a vallástanítás munkáját az egyház végzi közöttük és azáltal ők az egyházi életbe kapcsoltat-nak bele. Új valláskönyveink minden leckéjében meg lehet találni az erre való szerves utalást. Erre tehát a vallástanítónak különle-

ges figyelmet kell szentelnie. Régi valláskönyveinknek egyik nagy hibája éppen az volt, hogy légüres térbe helyezve és nem az egyház valóságába beágyazva, adták az egyes leckéket.

6. Már az elmondottakból is kitűnik, amire itt csak röviden hívjuk fel a figyelmet, hogy az új tankönyvek felhasználásának *sajátos módja* van. Ez a sajátos mód: minél nagyobb teret akar biztosítani az egyes leckék iskolai tanulása kapcsán a tanító és tanítvány közös munkájának. „Magyarázat közben” a tanító és tanítvány együtt küzd az Ige személyes és közös megragadásáért. Az új könyveknek megfelelő tanítási mód nem az „elmagyarázás”, hanem a tanító által irányított beszélgetés, közös munka.

Az *igehirdetés, hitépítés és egyházzolgálat* hármas nagy érdekét szemelőtt tartva, kell a valláskönyveket a vallástanítónak feldolgoznia. El kell ismerni, hogy ez nem könnyű feladat. A reá való felkészülés komoly munka, de ez a felkészülés megéri a fáradságot, mert feltétlenül megtermi a maga gyümölcsét. Mi egyáltalán nem mondjuk azt, hogy könnyű ezekből a tankönyvekből vallást tanítani. Nem is szabad ezt a munkát a magunk számára könnyűvé tenni, mert ezzel eltértünk a hármas, lényegében egyetlen nagy érdeknek: Isten ügyének szolgálatától.

III.

Végül szembe kell néznünk a harmadik nagy kérdéscsoporttal: *hogyan használtassuk a tankönyveket a gyermekekkel, hogyan használják a gyermekek a tankönyveket?*

Általános pedagógiai igazság, hogy a tankönyveket nem lehet minden további nélkül egyszerűen csak a gyermekek kezébe nyomni és azt mondani, hogy tanuljatok belőle. A tankönyvet meg kell ismertetni és meg kell szerettetni a gyermekekkel és minden tantárgy természetének megfelelően meg kell őket a tankönyv használatára tanítani. Világos, hogy minden tárgynál más a tankönyv szerepe. Nagyon sok esetben azért eredménytelen a valláskönyvek használata, mert maguk a gyermekek nem kaptak utasítást arra nézve, hogy mit kell velük tenniük? Kérdezzék meg önmaguktól azok a vallástanítók, akik új könyveinket a legjobban szídják, hogy milyen utasításokat adtak a gyermekeknek arra nézve, hogy miképpen tanulják a könyveket?

1. Sohasem árt év elején még a legkisebb elemisták előtt is pár órát a könyvvel való *megbarátkozásra* fordítani. Elmondjuk, hogy kik írták a könyvet, róluk szólva megemlíttjük, hogy miben látszik az illetőknek a gyermekek és ifjak iránti szeretete. Egészen biztosan másképpen nézi az V. osztályos könyvet az a gyermek, aki tudja, hogy ugyanaz a dr. Gönczy Lajos írta, aki *Az én kicsinyeim* et is szerkeszti. Röviden utalunk arra, hogy az új könyvben foglaltak hol függnék össze az eddig tanultakkal, elmondjuk, hogy most, mivel már nagyobbak a gyermekek, még nehezebb dolgokat fogunk tanulni és hisszük, hogy ők erre képesek. Röviden megemlíttjük egy-két érdekesebb lecke címét. Kijelöljük, hogy

hová kell év végén elérkezzünk. Én például a konfirmálók előtt első órán mindig a Káté-tanulás nehézségeiről beszélek s úgy állítom be a feladatot, hogy egy hármas csúcsú hegyet kell megjárunk ebben az évben. (Ez a három csúcs a Káté három része.) Megmondom, hogy én vagyok a turistavezető, nekem kell rájuk vigyáznom, hogy az én feladatom még nehezebb, mint az övék. Az olyan kedves volt, amikor az első rész elvégzése után egyik tanítványom azt mondotta, hogy az egyik csúcsot már megmáshatunk s úgy látszik, hogy a második még nagyobb lesz.

2. Meg kell mutatnunk a gyermekeknek, hogy csakis úgy lehet eredményes a tanulásuk, ha *Bibliát* és *énekes könyvet* is hoznak magukkal. A nagyobb gyermekeknek, akik jól tudnak olvasni, órától-órára hagyunk fel olvasnivalót a Bibliából, rámutatván arra, hogy a Bibliából kijelölt olvasmányt foglalja össze a kijelölt lecke. *Szószerinti tanulásra* csakis káté-szöveget és egyházi énekeket hagyunk. A biblia és egyháztörténelmi eseményeket, történeteket, példákat *szabad elmondásra* hagyjuk fel. Hallottam, hogy egy buzgó vallásitanító még a lecke végén található személyes kérdéseket és kis imákat is felhagyta szószerinti megtanulásra. Ezekkel kapcsolatban kell a gyermekek figyelmét felhívni, hogy azok felett *gondolkozzanak*, róluk különösen mindennapi *imádságukban* ne feledkezzenek meg. Az egyes leckék felkészítése alkalmával ne resteljük megkérdezni, hogy ki gondolkozott otthon ezekről a kérdésekről, vagy ki foglalta a lecke végén található kis imádságot a maga könyörgésébe. Én minden óra végén a leckével szerves kapcsolatban álló kis imádságot szoktam mondani. Egy alkalommal egyik tanítványom megjegyezte, hogy milyen sok imádságot tudok, mert minden óra végén a tárgyalt leckével kapcsolatos új imádságot mondok. Erre egy másik megvallotta, hogy ő minden óra végén szinte előre tudja, hogy mi lesz az imádság, mert már észrevelte, hogy én mindig „a leckét imádkozom“. Ilyen esetek nagyon alkalmasak arra, hogy a gyermekek előtt beszéljünk Isten hozzánk intézett szava: az igehirdetés és a mi hozzá intézett szavunk: az imádság közötti kapcsolatról.

3. Arra kell a gyermekeket rászoktatnunk, hogy az elhasznált valláskönyveket ne rongálják szét és ne adják el. Erről a szülőkkel is kell beszélnünk. Istennek hála, vannak családok, ahol a gyermekek valláskönyvét a szülők is szokták olvasgatni. Az igazi jó valláskönyv végül is népkönyvvé válik és nemzedékekre meghatározza az egyház életét. Én például határozottan rossz néven veszem, ha valamelyik konfirmált növendékem eladja a kátéját. Már év elején meg szoktam mondani, hogy ezt a könyvet éppen úgy, mint az énekes könyvet, meg kell becsülni és a református embernek mindig használni kell. Minél több szerves kapcsolatot tudok a tanítás alatt a tankönyv és a gyermek személyes élete között teremteni, minél inkább meglátja a gyermek, hogy abban a könyvben az élő Istenről van szó s tanulása közben minél eleve-

nebbé válik saját egyházának élete, annál inkább fogja a könyvet szeretni és becsülni.

4. A tankönyv a tanító és tanítvány közös eszköze. A tanító gondos előkészítő munkája és a gyermekekkel a lecke felett végzett közös beszélgetése megeleveníti azt, ami a könyvben van s a gyermek a könyv leckéinek tanulása közben még jobban megrögzíti, amit a vallásórai előkészület közös munkája közben már megtanult. A munka sikerét tekintve, a vallástanításnál sokkal több fordul meg a tanító személyes hatásán, mint a tankönyvön és annak megtanulásán; de tankönyv nélkül a tanító munkája nem lehet rendszeres és szerves és nem rögződhetik meg kellően a gyermekekben. Az egyház által hivatalosan kiadott tankönyv tulajdonképpen az egyház egyetemének hitvallástétele az egyház felnövekvő nemzedékei előtt. Ennek a hitvallástételnek a tekintélyét minden vallástanítónak el kell ismernie és minden tanítványnak fel kell ismernie. A valláskönyvek eredményes felhasználásának a tanító részéről ez az elismerés és a tanítvány részéről ez a felismerés az első élő jele. Oda kell a tankönyvekkel eljutnunk, hogy az egyház abban kifejezett hitvallástétele a tanító személyes hitvallástételén keresztül a gyermekek személyes hitvallástételévé váljék. Így folyik a vallástanítás hitből hitbe.

László Dezső.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Isten Igéjének szolgálata az egyházban.

Az egyház problémája ma az érdeklődés előterében áll. Nemcsak a theologiai tudományban, hanem a közéletben is. Ez egyrészt jelzi azt a fájdalmas tényt, hogy kérdésessé vált, létében van veszélyeztetve, másrészt örvendetes dolog, mert végre alkalma van a Krisztus egyházának magára eszmélni és tisztázni létjogát.

Megvan az a reménységünk, hogy nemcsak az egyház szűkebb körén belül, hanem általában a köztudatban is tisztázódik, hogy mi az egyház. Ennek azonban van egy alapfeltétele, amit az egyházi vezetőknek a legvilágosabban látniok kell s aminek igazságából jottányit sem engedhetnek s ez az, hogy az egyház nem emberektől s emberekért van, hanem Istentől, Isten akaratáért. Bármennyire akarják is azt földi célok szolgálatába állítani, biznunk kell benne, hogy az egyház Ura meg fogja tartani azt a maga üdvakaratának, Igéjének szolgálatában, amire örök időktől fogva rendeltetett.

Amikor tehát Isten Igéjének az egyházban való szolgálatáról beszélünk, valójában az egyház egyetlen feladatáról szólunk. Krisztus egyházának nem lehet más feladata a világban, mint ez: minden munkájával, bármi legyen is az, ezt kell szolgálnia.

Ez a szolgálat egyszerre született meg az egyházzal magával. Már az ószövetségi kijelentés is azt a bizonyosságot mutatja, hogy mikor Isten kiválasztott, kihívott egyeseket vagy egész népet az emberiség köréből (eklézsia: kihívottak közössége), ez a kiválasztás azonnal maga után vonta az Ő kijelentett akaratának szolgálatát. Mik voltak a próféták, ha nem Isten Igéjének szolgálói? Még nyilvánvalóbb lett ez, mikor Isten Krisztusban a maga Igéjét tesibe öltöztette, nekünk adta. Krisztus első családja a földön, az apostolok közössége, mindent elhagyva szolgálta Isten Igéjét.

S amikor az első pünkösdkor a Szentlélek kitöltésével megszületett az első gyülekezet, az egyház, amit azonnal tettek a tanítványok, az az igehirdetés, az Ige szolgálata volt. Az Istennel való közösség áhitatából az imádkozásban való elmerülésből nyomban szolgálat fakadt: a Péter apostol beszéde s azután a többiek bizonyágtétele, aminek nyomán az Igében élő, láthatatlan egyház történelmi valóság lett.

Az Ige szolgálata tehát ott kezdődik az imádságnál, az Istennel való titokzatos, belső találkozásnál és közösségnél. Azért mond-

juk, hogy minden egyházi szolgálatnak kiindulópontja az imádkozás. Ez a legfontosabb, mert az Ige szolgálatát csak Isten erejével, a Szentlélekkel lehet végezni s „Isten csak azoknak adja az Ő kegyelmét és Szentlelkét, akik ezt buzgó imádsággal tőle szüntelenül kéri s neki ezért hálát adnak.“ (Heid Káté) Az Istennel való ez a találkozás nem csak pillanatnyi, mely után elfordulhat Tőle az ember, hanem állandó együttlét, amit az Ő részéről ez az ígéret biztosít: „Ime én ti veletek vagyok a világ végezetéig“ (Mt. 28:20), a mi részünkről viszont ez a köteleztetés jár vele: „Szüntelen imádkozzatok“ (I. Thess. 5:17.) Másfelől az is bizonyos, hogy a mi felfogásunk szerint az imádkozás nem merő meditálás, hanem olyan elmélyedés, melyből mindig tényleges szolgálat fakad, mert nem csupán gyönyörködés az Istennel való közösség boldog örömeiben, hanem tudakolása és meghallása Isten Igéjének, akarátának, Isten akarata pedig számunkra mindig feladat, parancs, megbízás.

Ez az Istennel való egység megpecsételődik a keresztségben és tápláltatik és teljességre jut az úrvacsoravételben. Az Ige szolgálata csak e sákramentumok által meghatározott egyházi közösségben lehetséges, ezért nélkülözhetetlen ahhoz a sákramentumokkal való élés, melyet a mi Urunk éppen azért rendelt, mert tudta, hogy mennyire gyarló, érzéki emberek vagyunk. A megtérés pecsétje, a keresztség és a megengesztelődés záloga, az úrvacsorával való élés azonban nemcsak az Istennel való közösség és Szentlelkének elnyerése felé nyit utat, hanem egyúttal hidat ver embertársaink felé is, lehetségessé teszi azt a családi közösséget, egyházat, melyben az Ige szolgálata kivirágzik.

A meghallott Ige a miénk lesz, amikor öntudatosan kifejezzük, megvalljuk. A következő elengedhetetlen lépés tehát az Ige szolgálatában a hitvallás. Mint ahogy az apostolok szolgálata se ott kezdődött valójában, amikor szertementek az evangéliumot hirdetni és betegekét gyógyítani, hanem már ott, amikor Péter megvallja: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia“, úgy kell ma is a Krisztus tanítványainak seregétől követelnünk hite öntudatosítását és megvallását. Az igazi egyház nemcsak imádkozó, hanem egyben hitvalló egyház is. Ezért alakult ki már az apostoli egyházban az egyház hitvallása, az Apostolicum s itt van a titka a hitvallásaink rendkívüli, egyedülálló jelentőségének is. A hitvalló szolgálat állandóvá és rendszeressé az egyház theologiai munkájában válik. Aki ezt világosan meglátta, az nem fogja többé lebecsmérelni és felesleges elméletieskedésnek tartani a theologiai tudomány művelését. Csak annyiban van létjoga minden theologia elleni támadásnak, ha az eltért az egyháznak ettől az öntudatosító, hitellenőrző és hitvallói szolgálatától és pusztá bogarászássá, öncélú szobatudószkodássá fajult.

Az ilyen tudományoskodás azonban nem lehet az Ige szolgálata, elszakadt Isten tiszta Igéjétől. Nem az Ige theológiája. Mert Isten tiszta Igéje olyan természetű, hogy azt tudós, laikus

egyaránt kénytelen továbbadni, életté változtatni, azaz arról bizonyosságot tenni, hirdetni. Az az ige, amit mi bevonhatunk a magunk tudományoskodásának, szellemi szórakozásának hálójába, nem Istennek Igéje. Isten Igéje fölöttünk áll és ellenáthatatlan erővel készítet a róla való bizonyosságtételre. Számmi sem jellemzőbb az Ige szolgálatára, Krisztus tanítványaira, mint az evangélium hirdetése.

Ezért annyira fontos, központi dolog az Isten Igéjének szolgálatában az Ige követése, a prédikálás. Annyira fontos, hogy Isten akaratából a prófétai kötelezetetésnek mindmáig külön, megfelelő lelki ajándékkal, karizmával bíró és kellő előkészítés után erre a célra elválasztott emberek, a lelkipásztorok teljesítik azt, az érette a tisztaságért való felelősséget. Az egyetemes pápáság bibliai elvének értelmében ezt nemcsak hivatásos lelkészek végezhetik, de ők a letéteményesei annak s bár az Isten megváltó kegyelméről való személyes bizonyosságtétel, ami mindig épülés másoknak is, minden egyháztagtól nemcsak elfogadható, hanem egyenesen meg is kívántatik, mégis ez csak egyházba az Isten akaratából beállított páztor felügyelete, irányítása és ellenőrzése mellett történik. Azt mondhatjuk, hogy minden az egyházban történő prédikációért a lelkipásztor a felelős, olyan értelemben, mint ahogy felelős a szülő a gyermeke magaviseletéért.

Bár „a hit hallásból van“ s az élőszót soha egészen pótolni nem lehet, a prédikálás nemcsak szóban történhetik. Ismeretes Asszisi Ferenc életének az az epizódja, amikor egyik társával bizonyoságtévő útra indult s mikor mégis prédikáció nélkül tértek haza az emberek közül, társának csalódást kifejező szavaira azzal válaszolt: „Hát nem prédikáltunk az embereknek egész nap azzal, hogy közdöttük forgolódtunk?“

Sőt azt mondhatjuk, hogy az egyházban minden más munkának is, amit csak végzünk, mind igehirdetésnek kell lennie és semmit sem szabad megtérni, ami nem igehirdetés. Itt a legegyszerűbb igazolása annak, hogy miért nem szabad bált rendeznie Krisztus egyházának.

A nem annyira szóval, mint inkább tettel történő ez egyházi szolgálatok közül kétségtelenül a prédikációhoz legközelebb áll, annak elmélyítésére, az elvetett mag továbbtáplálására, gondozására szolgál a lelkigondozás. Láttuk, hogy Isten Igéjének szolgálatára az istentisztelettel (nem a szertartást, hanem a hódolatot érve ez alatt) kezdődik s kiindulásában mindig Isten felé irányul. A lelkigondozás már az emberek felé irányodik, azonban ezt is csak akkor tudjuk igazán végezni, ha ezt az Isten felé való fordulást megőriztük. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy csak akkor tudok igazán lelkigondozói munkát végezni, amikor a lelkekhez Isten szívéen át közeledem, tehát a lelkigondozás is Isten Igéjének szolgálatára. Így nem lesz a beszélgetésem pusztá érdeklődő s valójában lelkigondozói szempontból üres társalgás és nem lesz merőben földi barátkozás sem. És ezért van szükség arra, hogy a

lelkigondozói találkozásba, bármennyire eltérő is ez a mindennapi életgyakorlattól, mindig iktassuk bele a bibliaolvasást vagy közös imádkozást.

Noha a lelkigondozás fogalma s különösen régi neve, a cura pastoralis magukban foglalják azt az értelmet, hogy ez a pásztor kötelessége, azok, akik igazi hit- és szeretetközösségben az egyházban egybekapcsolódtak, kikerülhetetlenül érezni fogják, hogy e szolgálat mindnyájukat kötelezi. Az igazi lelkigondozás gyülekezeti munka, az egész gyülekezet egymás felőli gond-hordozása.

Az egyházban, mint szeretetközösségben az így felelősségre-ébredt tagok hamar meglátják a gyengébbek, betegek, szegények, árvák támogatására-szoruló testi és lelki állapotát. Ezek különös gondjából, egyéni vagy intézményes gondoskodásából születik meg a szeretetmunkák legkülönbözőbb sorozata, az egyházi diakónia. Az az egyház, amelyik hitvallásában vállalja az egyház egységét, soha sem szünhetik meg munkálkodni azon, hogy ez az egység valóban létre is jöjjön, úgy külsőleg, mint belsőleg. Az emberek közli testvérséget is ez szolgálja a legjobban, hiszen a szeretetmunka nemcsak hitünk cselédeire terjed ki, az irgalmas szamaritánus példázatának örök tanúsága szerint. Sőt éppen missziói eszköz lehet a szeretetmunka mások megnyerésére Krisztusnak, amint arra a Heidelbergi Káté is éppen a cselekedetek értelmének tanításánál utal. (80 k.) A szeretetmunka, amelyik már valóban az egész gyülekezet munkája kell, hogy legyen, hiszen hivatásos munkásai, a diakónus és diakonissza nem lelkész-egyének, vég-eredményben tehát sohasem csak a testi nyomorúság enyhítése, hanem közvetett módszere az igehirdetésnek: azaz Isten Igéjének szolgálata.

A szeretetközösség azt is jelenti, hogy örködjünk egymás életűja felett. Ezt az egymás feletti pásztorkodást van hivatva teljesíteni az egyházi fenylék, melyről azt mondja a Szentírás és hitvallásunk, hogy az egyház kezében az igehirdetés mellett a mennyország kulcsa ez is. Abból fakad, hogy az egyház tagjai nemcsak vallják szóban, hanem érzik is az Istennel és egymással való egységet, amit megbont minden bűn, mert minden bűn az Istentől (s ugyanakkor lelkileg egymástól is) való elszakadással jár. Az egyháztegyelem azon a meggyőződésen alapszik, hogy ezt az elszakadást, annak megbánása esetén, még a legsúlyosabb esetekben is, azonnal helyreállítja Isten Krisztusért. Tehát semmi egyébre nincs szükség, mint igaz bűnbánatra.

Bár nyilvánvalóan Isten az, aki élén áll az ő anyaszentegyházának, Ő kormányoz nemcsak itt, hanem az egész világmindenségben is, mégis, gyarló és földi mivoltunk miatt, arra, hogy az egyház élet- és munkaközösségét földi vezetők irányítsák. Abból tehát, hogy Isten szentegyháza ebben a sajátos földi helyzetben él és dolgozik s mert ez az egyház nemcsak lelki valóság, hanem egyben emberi-társadalmi közösség is, természetesen következik az egyházkormányzás munkájának, az egyház jogi életének a szük-

sége. De jaj annak az egyháznak, amelyik ebben a tekintetben a többi világi közösségek mintájához alkalmazkodik: ha szervezeti-
ben kormány-klikkeket hoz létre, protekciót enged érvényesülni,
világi törvénykezés módján gyakorolja keblileg a jogait és asze-
rint demokratikus vagy parancsuralmi, centralizációs vagy de-
centralizációs, amilyen világnézeti szelek fujnak. Krisztus egyházá-
ban ebben a munkában is Isten Igéjét kell szolgálni s ez nem
enged soha elfeledni két dolgot: hogy az egyházban egyetlen Őr
és Fő: Krisztus s hogy az egyházi szolgálat nem uralkodás, ha-
nem szolgálat.

Az anyaszentegyház azonban nemcsak hit- és szeretetközös-
ségben él és munkál, hanem reménység közösségben is. Ezért van
nevelői és missziói tevékenysége és ezért néz mindent az örökké-
valóság és végső dolgok (eschatologia) szempontja alatt.

Ha Krisztushan Istenre és egymásra találunk, természet-
szerűleg tölt el a vágy, hogy pogánynak születő gyermekeink is
oda jussanak, ahol mi állunk. De ha nem is vágynánk rá, akkor
is végeznünk kellene a vallásos nevelést, a katekhézist, mert Isten
Igéje ezt parancsolja s mi Isten Igéjének vagyunk a szolgálói. Bi-
zony annak s nem az emberi előírásoknak és kényszerűségnek.
Sehol se lesz egy pásztor vagy tanító olyan könnyen könnyelmű,
mint a vallásos nevelés (vallástanítás, gyermekistentisztelet, gyer-
mekpásztoráció, konfirmálás, ifjúsági lelkigondozói és bibliaköri
munka) terén, amit végeredményben a legügyesebb szervezett egy-
ház se tud igazában ellenőrizni s amiben ott a nagy kísértés,
hogy a gyermekkel, ifjával tehetek akármit, ő nem tud felelős-
ségre vonni s rosszat úgyse teszek vele. Tanítók, vallástanárok,
nevelők: az egyházban a nevelés is Isten Igéjének szolgálat, amit
Neki végzünk s nem változó neveléstani törvények, hanem az Ige
örök törvényei szerint!

De számolnunk kell vele, hogy még a legodaadóbb, leg-
felkészültebb és leghűségesebb vallásos nevelés se hozza meg a
gyümölcsöt mindenkiben. Új életet csak Isten adhat. Ezért, mikor
az ifjú felnőtté serdül, formailag be kell fejezni a pedagógiai mun-
kát egy bizonyos kor elérésekor, de tartalmilag soha. Népneve-
lésre, keresztyén kultúrmunkára is kötelezve vagyunk. S ha ezt is
mindig szigorúan úgy nézzük, mint Isten Igéjének szolgálatát,
megszabadulunk e munkának attól a legnagyobb kísértésétől, hogy
evangéliumi szolgálat örve alatt valami egyebet csináljunk s meg-
tanuljuk, hogy a népi, nemzeti értékeknek is csak akkor van ért-
elme, ha azok Isten dicsőségének szolgálataiba vannak beállítva.

Már jeleztük, hogy nem jár egyházi munkánk mindenkiben
egyforma gyümölcsözéssel. Krisztus egyházának látó szemű mun-
kásai hamar észreveszik azt az evangéliumi alapigazságot, hogy
sok vetés köves helyre, vagy éppen útszélre hull s a gyümölcs-
érlelés Isten dolga. Meglátjuk, hogy — mint Augustinus mondja —
sok farkas van az egyházon belül, mint ahogy bárány is az egy-
házon kívül. Az egyháznak megvan az igehirdetés és sábramentu-

mok által határozottan megvont földi határa, de ez nem esik okvetlenül egybe Isten országának határaival. Van pogányság az egyházon belül is, ha külsőleg ez nem egyezik is teljesen az evangéliumot sose hallott pogánysággal. Ez a felismerés juttat el a belmisszió fogalmához, amely azonban nem ebből az értelmi meggondolásból, hanem Isten határozott parancsából folyik. Az Ige szolgálata nem írja, hogy az egyház földileg kijelölt határain belül elvakultan azonosítsunk és feltületesen mindenkit az örökélet biztosított örökösének nézzünk. Ám a meginduló belmisszió reménység-munka, mely azt se tévesztheti szem elől, hogy a keresztség által a legpogányabb életű egyháztag is el van jegyezve Isten országa számára s bíznunk kell benne, hogy Isten kegyelme a legkeményebb lelki jégpáncélt is képes előbb-utóbb megtörni.

Végül Isten Igéjének szolgálata munkát jelent számunkra az egyház földi határain túl, a pogányság körében is. Mert az egyház arra rendeltetett, hogy mustármagnyi kezdetből a föld végéig terjedjen. Isten Krisztusban éppen azt az akaratát tette nyilvánvalóvá, hogy Ő szereti a világot (J. 3:16), azaz az egész emberiséget s hogy egyháza tagjai nem csupán a meglevők, hanem Ő állandóan gyűjti azokat, még pedig „egész emberi nemzetségből“, tehát minden új nemzedékből és a világ minden népei közül. A külmiszsiót csak akkor értjük meg igazán, ha benne az Isten egyenes parancsának való engedelmességet látjuk, annak az Igének kötelezését és szolgálatát, „hogy mindnyájan egyek legyünk“.

Ime, ezekben áll előttünk az a hatalmas munka, melyre elhívtunk s amelyben egyedül Isten Igéje tud eligazodást, tisztánlátást és a szolgálatra erőt adni mindnyájunknak.

Horváth Jenő.

Kónya Ferenc.

— 1741—1797. —

Egerpataki Kónya Ferenc is egyik legkiválóbb lelkipásztora volt nemcsak a kükküllői református egyházmegyének, hanem az erdélyi református anyaszentegyháznak is. Bár egyszerű falusi lelkipásztor volt, nagyon fiatal korában fordult feléje anyaszentegyházának érdeklődése. Józan, világos esze, alapos tudományos felkészültsége, vezérségre hivatott és lenyűgöző személyisége kivételes tekintélyt biztosított számára nemcsak az egyháziak, hanem különösen a világi főurak előtt. Azok közé a kiválasztottak közé tartozott, akiknél a fényes tehetség, a kiváló tudományos képzettség páratlan szorgalommal, fáradhatatlan tevékenységgel és erős akaraterővel volt megáldva. Mindezekon felül nagy mértékben megvolt áldva szívjósággal, a lélek benső nemességével és finomságával, előkelő és mégis egyszerű és közvetlen modorral. Megjelenése és fellépése bűnre szóló és mégis rokonszenves, arélelfogása szigorúan puritán és egész egyénisége mégis tele van vidám és vonzó derűvel, nyájas és szíves meleg szeretettel. Ezeknek a bőséges és kiváltságos kegyelmi ajándékainak köszönhető, hogy anyaszentegyháza egészen fiatal korában azzal tüntette ki és tisztelte meg, hogy egyik főhivatalába, a generális direktori állásba, melynek abban az időben igen jelentős munkaköre volt, elhívta.

Háromszékmegyében, Egerpatakon született 1741. körül. Iskoláit a kolozsvári kollégiumban és külföldi egyetemeken végezte. Onnan hazajöve, 1771. évben, harmincéves korában Héderfája lelkipásztorává lett Csávási Vass Lőrinc kükküllői esperes ajánlása, illetve elhelyezése folytán. Felszentelése 1771. évi krakkói zsinaton történt.¹

1772. évi január 6. i héderfajai vizitációkor, melyen a kükküllői egyházmegye részéről Csávási Vas Lőrinc esperes és Eperjesi Zsigmond főjegyző vettek részt, Kónya Ferenc az itteni lelkész és Váradí Koncz Zsigmond a rektor. Kónya Ferenc előde a héderfajai lelkészi állásban Báthori István volt, aki 1764. óta viselte itteni lelkészi állását.²

¹ Kükküllői egyh. m. levéltára. Protocollum. 1788, és Fogarasi Sámuel naplója.

² Kükküllői em. levéltár. Protocollum. 1788. 106 l.

Héderfája eleitől fogva anyaegyházközség, 1744 ig filiája Mikefalva, melyet ebben az évben anyásítottak. Egyike volt a kükküllői egyházmegye népesebb és előkelőbb egyházközségeinek. A papi fizetés is elég tekintélyes az akkori viszonyokhoz mérten. Az uradalom és a pátronusok tetszésük szerinti patrocíniummal járultak a lelkészi fizetéshez.

A megelőző században az udvartól a pap kapott évenként 40 veder bort, 40 kalangya búzát, egy hlzott disznót, két sajtot, két bárányt, két mérték mézet és két mérték vaját. A későbbi, tetszés szerinti fizetés nem lehetett kevesebb ennél a régi járandóságnál. A hivek házaspáranként előbb 3, később 2 kalangya búzával, 1 kalangya zabbal, 1 veder mustal és 1 szekér tűzifával járultak a lelkészi fizetéshez. Esketésért, temetésért 1 forint, keresztelésért egy tyúk és egy kenyér járt. Szántóföld, illetve kaszáló összesen 5 darab volt. A kaszálók termését a hivek levágták, felgyűjtötték és beszállították a lelkész udvarába. Harang kettő volt; úrasztali készlet: egy aranyozott ezüst pohár tányérral, melyet gróf Bethlen Sámuel adott. Volt még két ónkanna és két óntányér. Abrosz 3 darab, terfő és kendő 7 darab és egy értékes, szép török szőnyeg. 1772 évben gróf Keresztes Borbála az új lelkész iránt érzett szeretetét azzal fejezte ki, hogy az egyházközségnek egy díszes aranyozott ezüst poharat és hasonló tányért adott.³

Az 1772. évi vizitáción a hivek megelégedésüknek adtak kifejezést lelkészükkel, rektorukkal szemben, azonban a vizitáció megróttá a hiveket azon régi hibájuk miatt, hogy közülük sokan nem vesznek részt a közmunkában. Ezekre egy egy forint büntetést szabott azzal a megszorítással, hogyha a kurátor és egyháziak azt nem hajtanák végre, ők lesznek kötelesek a büntetéspénz megfizetésére. A káromkodókra a vizitáció azt a törvényt hozta, hogy első ízben a lelképásztor előtt bűnhődjenek, másodikban a templomban, a gyülekezet előtt kövessenek eklézsiát és ezen felül fizessenek 3 forint büntetést az eklézsia ládájába. Ha harmadikban is ebbe a csúnya vétekbe esik valaki, szigorubb megbüntetés végett átadatik a polgári hatóságnak. Bij volt az iskolával is. A gyermekek nem jártak fel rendszeren a tanításra. A vizitáció a szülőkkel szemben most csak intést alkalmazott, de kilátásba helyezte, hogy a panasz megisméllődése esetén az iskolakerülő gyermekeket nem fogják majd az úrasztalához bocsátani és e tilalom alatt állók nem fognak majd megeskettetni. Szigoru intést kapott a rektor is, hogy tanítói kötelességét lelkiismeretesen végezze. A hivek kézzadással kötelezték magukat arra, hogy a papi és mesteri tűzifa beszerzése végett elegendő mennyiségű bort fognak összeadni.⁴

Ezek az intézkedések nyilvánvalóvá teszik, hogy az új lelki-

³ Kükküllői em. levéltár. Vajdaszentiványi J.: Protocollum 21 l. Bonyhai Gy.: Protocollum 34 l. Körösi Gy.: Protocollum 64 l.

⁴ L. 1772. évi vizit jkvet.

pásztor nem palástolta el, de fellárta a gyülekezet vétkeit, mulasztásait és erélyes kezekkel fogott hozzá azoknak orvoslásához s a siker érdekében segítségül hívta a vizitáciát, illetve az egyházmegye vezetőségét. A következő évi vizitáción a hívek dicsérik a szigorú lekipásztort, aki rendet és fegyelmet teremtett közöttük. Ő pedig erre mintegy válaszképpen ismét meginttette a vizitációval a híveket és az egyházi előjárókat a hátralékok miatt. Az 1774. évi vizitáció színe előtt megint kifogást emelt Kónya Ferenc a hívek ellen, hogy a bért nem egyszerre hozták be, az asztagot az egyházfiak nem fedték be jól, emiatt kára volt. A vizitáció az újabb intésen kívül most már kemény büntetést helyezett kilátásba a kurátorral és az egyházfiakkal szemben.

Kónya Ferenc nem tűrte el az egyházi hivatalnokok hanyagságait. Az 1775 évi januári vizitációval 3 forintig megbüntettette a kurátort a kerítések elhanyagolása miatt. Le is fizette a birságot, azonban a vizitáció fogadkozásaira a büntetés végrehajtását felfüggesztette.⁵

A vizitáció mindenik év január vagy február hónapjában megjelenik Héderfáján. Kónya Ferenc ellen a hívek sohasem emelnek panaszt, de a legnagyobb dicsérettel emlékeznek meg mindig róla és munkásságáról. Ő ellenben minden kifogást, ami csak a hívek és hivatalosak ellen emelhető, a vizitáció elé terjeszti és általa orvosoltatja. Így fegyelmezte meg azokat, akik zabkepe helyett kukoricát akartak fizetni; 3 forint büntetést szabott azokra, akik nem vállalták az egyház borának árusítását, ha a sor rájuk esett. Addig szorította, kényszerítette a gyermekeket, ifjakat, szülőket, míg a gyermekek iskolába, az ifjak katekézisre rendszeresen jártak. Szigorúan megbüntette azokat a híveket, akik a kurátort hivatalos kötelezettségeinek teljesítése közben megsértették.

Kónya Ferenc 1771-től 1783 ig, azaz 12 évig volt Héderfája lekipásztora. Erélyes keze, gondos, lelkiismeretes és alapos munkája meglátzotta a gyülekezet külső és belső életében. Rendet teremtett a gyülekezetben és az iskolában. A gyülekezet tagjait rászorította a fizetések és egyéb kötelezettségek rendszeres teljesítésére, a kurátort, az egyházfiakat a hátralékok beszedésére, az épületek, kerítések rendbentartására. A szülőket, gyermekeket rákényszerítette az iskola megbecsülésére, a tanítót lelkiismeretes munkavégzésére. Munkája igazán szép és példaadó volt.⁶

Az egyházmegye azzal ismerte el értékes munkásságát és azzal jutalmazta meg, hogy midőn Eperjesi Zsigmond egyházmegyei főjegyző 1777-ben Felvincre eltávozott az egyházmegyéből, az így megüresedett főjegyzői állásra, noha még csak hat évi lelkiész szolgálata volt, egyhangulag őt választotta meg.

Ekkor már Csávási Vass Lőrinc esperes 77 éves volt s öregsege miatt annyira elerőlenedett, hogy az 1777. évi marosvásár-

⁵ Kük. em. levéltár. 1773—5. vizit jkv.

⁶ Protocollum 1788.

helyi zsinat úgy határozott, hogy a küküllői esperesi hivatal ellátásával Eperjesi Zsigmond felvinci lekipásztort, generalis notariust bizza meg. Azonban a küküllői egyházmegye párciális zsinata ezt a megoldást nem fogadta el és úgy nyilatkozott, hogy a zsinattól proseniort nem kértek, de ha ezáltal iztézkedni kellene, a proseniorság a küküllői főjegyzőt, Kónya Ferencet illeti csak és rajta kívül más nem fogadnak el. A küküllői egyházmegye ezen állásfoglalását a főkonzisztorium is magáévá tette és kijelentette, hogy nem járulhat hozzá a zsinat határozatához és csak azért, mert valaki generalis notarius, nem lehet más egyházmegye esperességével megbízni és ezáltal a papság választási szabadságát megcsönkíteni.⁷

Csávási Vass Lőrinc még hat évig, 1783-ig viselte az esperesi hivatalt, akkor mint prosenior lépett helyébe Kónya Ferenc főjegyző. Csávási Vass Lőrinc 1786 okt. 21 én 85 éves korában meghalt. Kónya Ferenc ettől az időtől 1797 szept. 20 án bekövetkezett hirtelen haláláig, rendes esperese volt a küküllői egyházmegyének.⁸

As 1783. év nagyjelentőségű változásokat hozott Kónya Ferenc életében. Mint említettük, lelkészi szolgálatának 12 ik évében proseniori minőségben kezébe került az esperesi hivatal és paptársai már hat évvel azelőtt sikra szállottak, hogy az elöregedett esperes helyettesítésével rajta kívül más senki sem bízható meg. A vámosgálfalvi egyházközség Jancsó Mihály helyébe, aki Eperjesi Zsigmond eltávazása után 1777-től 1783-ig volt pap Vámosgálfalván, meghívta lekipásztorának. Kónya Ferenc a meghívást elfogadta és innen kezdve haláláig ennek a gyülekezetnek volt esperes-lelkésze.⁹ A harmadik nagyjelentőségű kitüntetés szintén ebben az évben érte azáltal, hogy a híres sárdi zsinat egyhangúlag generalis directornak választotta meg, amely magas kitüntetést szintén haláláig viselte.¹⁰ Kónya Ferencet csak nagyon korán, 26. évi szolgálatában bekövetkezett hirtelen halála akadályozta meg abban, hogy generalis notariusi és püspöki székbe nem juthatott. Ugyanis, mikor az 1796 évi magyarigeni zsinaton Abats János generalis notarius, dési esperes, Keresztes Máté püspök halála után a püspöki állásra következett, az anyaszentegyház közvéleménye előtt a generalis notariusi állásra a legméltóbbnak és legérdemesebbnek Kónya Ferenc látszott — sőt állítólag ő maga is várta megválasztását — azonban a zsinat mégis Farczárdi Gábort, a nagyenyedi egyházmegye esperesét választotta meg generalis notariusnak. Farczárdi Gábor hamar meghalt. Utána Kónya Ferenc lett volna a zsinat bizonyos jelöltje, de ezt a választást Kónya nem érte meg, mert váratlanul meghalt.¹¹

⁷ Névkönyv. 1860. 15 l.

⁸ Protocollum 1788. 20 l.

⁹ U. o. 126, 151 l.

¹⁰ Névkönyv. 1861. 3 l.

¹¹ Protocollum. 1788. 48 l.

Kónya Ferenc, mint vámosgálfalvi lelkipásztor, küküllői esperes és az anyaszentegyház generalis directora igen értékes és nagy-jelentőségű munkásságot fejtett ki. Gyülekezete a küküllői egyházmegye legnépesebb és legtekintélyesebb egyházközségét alkotta, melynek szép és ma is tekintélyes külsővel bíró papi lakását Kónya Ferenc építtette fel az 1784. évben, még pedig úgy, hogy egyik boltozott oldalszobája az egyházmegye levéltárának helyiségéül szolgáljon. Ezért az egyházmegye egyházközségei 100 forinttal, Kónya Ferenc és felesége 250 forinttal járultak az építkezéshez.¹² A régi paplakás 1755 ben épült, de szűk és alkalmatlan volt. Kónya Ferenc az új paplakást úgy építtette fel, hogy annak költségeihez az egyházközségnek sem pénzzel, sem közmunkával nem kellett hozzájárulnia.¹³

A papfizetés Körösi György esperes 1749. évi összeírása szerint a következő volt: Az Apafi-udvartól 50 kalangya búza, 20 veder bor, 10 szekér fa, 2 szekér széna és a malomból szombati vám. Fekete Péter udvarából: 12 kalangya búza, 12 veder must, Lőrinczi Sámuel udvarától bor és búza tetszés szerint. A hívek házaspáranként fizettek 2 kalangya búzát, 2 veder mustot, 1 kalangya zabot, $\frac{1}{2}$ szekér fát, melynek harmadrésze a mestert illette. Temetésért 1 forintot, esketésért egy szekér fát, keresztelelésért 1 kenyeret és 1 tyúkot, özvegyek, önálló nőtlenek félbért fizettek, szegény özvegyek 3 sing vásznat. Ezenkívül két kaszálót, egy szántóföldet és 3 darab szőlőföldet használt a lelkipásztor. A rektor javadalmazása körülbelül fele volt a pásztori fizetésnek. Az egyházközségnek szép, aranyozott lezűst kannái, aranyozott lábas pohara, tányérai, gyönyörű értékes terítői, kendői és abroszai voltak. Filiája Pócsfalva volt. Az itteni hívek házaspáronként ugyanannyit fizettek a papnak, mint az anyaegyházbeliek.¹⁴

(Folytatjuk).

Dr. Illyés Géza.

¹² U. o. 72 l.

¹³ Egyh. közs. levéltár. Vámosgálfalva.

¹⁴ Körösi Gy. Protocollum, 1749. 21, 29 l.

Andrási Tivadar : Péter első levele, 22 prédikációban.

Sepsiszentgyörgy, 1939. 128 lap.

A sepsiszentgyörgyi kollégium tanára, aki egyuttal, mint lelkész is, az árkosi gyülekezetben állandó munkát végez, bocsátotta ki ezt a könyvet, amelyben 22 prédikációban a Péter első levelét dolgozza fel. Már mielőtt a könyvről magáról bármit is mondanánk, maga ez a tény, mint egyházunkban egyedülálló, figyelmet érdemel, hogy egy nem vallástanár, de lelkészi oklevéllel rendelkező középiskolai tanár, prédikációs könyvet bocsát ki, tehát bizonyosságát adja annak, hogy az Isten Igéjének hirdetése iránt nemcsak érdeklődik, hanem ehhez a munkához tettel is hozzá akar járulni. Ha azonban a könyvet nézzük, azt is látjuk, hogy ez a munka érdemes munka is. Ez a 22 prédikáció nemcsak azt mutatja meg, hogy Andrási Tivadar igehirdetéssel foglalkozik, de azt is, hogy komoly és jó igehirdető.

Egy bibliai könyvet prédikációkban feldolgozni, nem könnyű dolog. Ha valaki ezt megpróbálja, annak számolnia kell vele, hogy nem saját tetszése szerint választja ki a maga textusait, nem azt választja, ami előtte kedvesebb, vagy könnyebbnek látszik, hanem válogatás nélkül kénytelen végigmenni az egész könyvön, annak legkönnyebb és legnehezebb részein egyformán. Sokszor ebből az következik, hogy egyes részeket az igehirdető elhanyagol, nem akar megbirkózni vele, homályban hagyja és átfut felette. Ebben a könyvben az látszik, hogy a szerző nem engedett ennek a kísértésnek. A legnehezebb helyeket is egyforma pontosággal és lelkiismeretességgel próbálja megragadni és feldolgozni, utána nézve és megkeresve azt a módot, hogyan lehetne annak üzenetét a gyülekezettel közölni. Maga az a törekvés, hogy az istentiszteleteken az igehirdetés egy bibliai könyv feldolgozását tűzze ki feladatául, tudjuk, hogy a reformátorok szokása is volt. Késztelen előnye, hogy sok olyan kérdés, amely egyébként kikerülne az igehirdető figyelmét, nemcsak eléje kerül, de kényszerül is, hogy azzal foglalkozzék, hasonlóképpen, hogy annak a bibliai könyvnek egész rendszere és mondanivalója kitérül a hallgató előtt, aki meglátja, hogy a biblia nem textusgyűjtemény, nem kegyes mondások tárháza, hanem egyes könyveiben is a hit egészének tartalmát tárja elénk. Egy dolog van, amitől itt óvakodni kell s ami ebben a könyvben is található és ez az, hogy az ilyen prédikációk gyakran eshetnek ismétlésekbe, mozognak ugyanazon gondolatkörben s elvesztik tematikus beállításukat, holott a prédikáció és a bibliamagyarázat között tényleges különbség van abban, hogy míg a bibliamagyarázat a felvett textus minden gondolatát ki akarja emelni, a prédikáció egy főgondolatra akarja a hallgatók figyelmét irányítani, a hitnek egy olyan kérdésére, amely a textusban ki van fejezve. Ezért kár, hogy a beszédeknek nincsen címük, mert a cím nem felesleges fényűzés, hanem a téma rövid és találó összefoglalása. Itt is a beszédek egységesebbek lettek volna, ami még a bibliamagyarázatnál is feltétlen követelmény.

A beszédek tartalmukban megfelelnek a biblia tanításának, hitvallás-szerűek, látszik rajtuk, hogy szerzőjük nemcsak, mint kollégiumi bibliakörök vezetője, bír teljes jártassággal a bibliában, hanem a hitvallás magyarázatában és megértésében is otthon van, hiszen erre a kátének vasárnapi iskola szá-

mára való feldolgozásában már bizonyoságot is nyújtott. A beszédek egy logikusan gondolkozó, fegyelmettségét kedvelő, pontos munkát végző lélek munkáját árulják el. Talán ez az oka, hogy nem elég könnyedek, inkább az értelemhez akarnak szólni, meggyőzni a keresztyén élet kérdéseiben az Ige feleleteiről, mint a hívő odaadás és háládatos szeretet indítékait tárják fel. Még megjegyezzük, hogy a keresztyén irodalomban a Szentlélek, Isten Lelke szavakat helyesebb nagybetűvel írni, hogy a hasonlító, de más értelmű elnevezéstől megkülönböztethető legyen.

Az Andrászi Tivadar könyvét igen jól használhatja mindenki, aki igehirdetéssel foglalkozik, sőt az igeolvasó is s ezért ajánlhatjuk olvasóink figyelmébe.

I. L.

M. Nagy Ottó : Szent hitünk. László Dezső : Az Ige egyháza.

Kolozsvár, 1939. Minerva.

Talán jó lenne nem árulni el ez ismertetés elején, hogy ez a két könyv tulajdonképpen a középiskola VII. és VIII. osztályának tankönyve, csak más, olvashatóbb, jobb papíron készült s a szokásos és tankönyveknél annyira közismert felzetnyomás nélkül. Azért is jelent meg ilyen kiadásban, hogy ne csak tankönyv gyanánt lehessen használni, hanem válhassék azzá, amivé akar: olvasmányává azoknak, akik az iskolai vallástanuláson már áttekettek, de akiknek ezzel még az Isten Igéje tanulását nem szabadna félbehagyni, vagy befejezettnek gondolni, világi egyháztagnak és természetesen a lelkészeknek is. Jó lenne, ha azt a célt be is töltene s csakugyan olvasmányává válhatnának azoknak, akiknek, mint református embereknek, ilyen kérdések iránt érdeklődniük kell.

Az M. Nagy Ottó könyve Szent hitünk címen a református keresztyén hit rendszerét mutatja be s annak világos és hitvallásaink és Isten Igéje alapján álló magyarázata. Első részében Isten az ő Igéjében címen az Ige, a hitvallás, a Szentháromság, Isten művel és tulajdonságai, majd a Szentháromság egyes személyei kérdésével, végül Isten parancsa és a hit és engedelmisség kérdésével foglalkozik, a második rész a teremtés művével, a harmadik a kibékítés, az utolsó a megváltás művével foglalkozik. A kibékítés és megváltás művének ez a külön tárgyalása és a megváltás művének az a magyarázata, hogy az Istennek az örökkévalóságban bevégződő munkájára tekintő dolgokat foglalja magában, az egész könyvnek határozott református jelleget és felfogást ad rendszerében is, mert ezzel megmutatja a hitnek és a keresztyén életnek alapjában való eschatologikus természetét. Különösen nagy értéke a könyvnek, hogy a hittant és erkölcsant nem különválasztva tárgyalja, hanem, mint azt Barth után a református felfogás, egybekapcsolva adja elő, aminek következtében az a római egyházból hozzáuk jutott elvonulat, amely a hitet és erkölcsöt valami egymás mellett álló és egymástól elválasztható két dolognak tekinti, eleve kiküszöbölhető a felfogásból. A hit kérdései mintegy észrevétlenül mennek át az erkölcsi élet kérdéseibe és kapnak alapot nem evangéliumi parancsokban, nem is valami keresztyén jellemalkatban, vagy erényrendszerben, hanem Isten egységes munkájában, amelyet az emberrel, mint teremtő valóság kezd, mint kibékítő folytat s mint teljességre vivő fejez be. A könyvnek egyetlen baja stílusa nehézkessége, amely a rövidsége való törekvésből következik (ezért jobb lett volna ezt nem a tankönyv-szövegben adni ki, ahol a rövidség a tanulhatóság miatt szükséges, hanem részletesebb kifejtésben), ezt viszont enyhítik a kifejezések szabotossága, szinte klasszikusan tömör és lényeghez szabott pontossága és a fejezetek előtt elhelyezett pár mondatos összefoglalás.

László Dezső könyve az egyházzól szól. Előadásában és egész rendszerében ez is egészen új, az egyházat nem történeti alappozással nézi, nem is, mint társadalmi közösséget, vagy annak dogmatikai meghatározottságánál marad meg, amely beállítások eddig, hol egymást váltogatva, hol egybefonódva fordultak elő az ilyen könyvekben, aminek az volt a következménye, hogy az egyháznak hol egyik, hol másik vonása szorult háttérbe, hanem az egyházat,

mint egységet, amelynek szentírási és hitvallási alapjai szoros lényegességben vannak történeti megjelenésével és e világban való megjelenésével. Az első fejezetekben tisztázza az egyház fogalmát és annak tartalmát s így jut el addig, hogy mi a ref. egyház tagjai vagyunk. Majd az egyháznak az Igével való viszonya meghatározása után annak munkáit veszi sorra, mindenütt utalva azok belső összefüggésére, végül az egyház külső életének szerveit ismerteti.

Az egyház így nem társadalmi forma, amelyhez valami külső kapcsolattól, hanem élő közösség, amely az Ige szolgálatának, Isten izenete hirdetésének nagy feladatát végzi ezen a világon s így teljesíti feladatát. Meg van határozva helyesen és szabatosan az egyház életének köre, viszonya a többi társadalmi formákkal, az emberi élet többi megnyilvánulásával, úgy, hogy az egyház egész életéről pontos és teljes képet lehet belőle kapni. Itt is nehézség az, hogy a tankönyv stílusa természetszerűleg más, mint egy olyan könyvé, amely olvasásra szolgál s ebből következik általában az egész könyvben a tulságos rövidség és szűkszavuság, részleteiben pedig szintén az, hogy bizonyos dolgokat nem lehet részletekbe menően kifejteni. Látszik ez pl. az egyház szervezetről és külső rendjéről szóló 20. fejezetben, ahol az egyházi bíróságokról szólva a szerző a közigazgatási bíróság munkáját úgy foglalja össze, hogy erre akkor van szükség, „ha az egyes egyházi hatóságok hatáskörüket nem az egyházi törvény szerint töltötték be”, amely meghatározás a rövidség miatt nem eléggé foglalja egybe ezen bíróság munkaterületét.

Mindkét könyv nagy nyeresége egyházi irodalmunknak s nagyon kívánatos, hogy főleg világi tagjaink között és különösen azok között, akik az egyházban megbízást hordoznak, vagy mint laikus munkások dolgoznak, minél inkább terjedjen. A valláskönyv éppen jellege miatt más, mint az egyéb tantárgyak anyagát képező tankönyvek, mert a valláskönyvben az egyház a maga életének és hivatásának kérdéseiről világosítja fel a felnövekvő nemzedéket. Így a valláskönyv tulajdonképpen nemcsak ismeretanyagot tartalmaz, hanem építő jellege is van, nemcsak az iskolában használandó, hanem a gyermek otthonában, értékes könyvei között is van a helye. Az elemi iskolai valláskönyvekben azért vannak meg nem tanulandó, hanem személyes elmélyedésre és gondolkodásra indító kérdések, gondolatok és imádságok is bevéve, hogy azt a gyermek otthon is elővegye s hozzátartozóinak is kedves könyvévé tehesse. Sajnos, ezt az intenciót nagyon kevesen értékelték meg a vallástanítók közül s így a könyv lesüllyedt a többi tankönyvek sorába. Azt reméljük, hogy ezeknél a könyveknél már ez nem történik. A szerzőknek csak köszönet járhat a szépen kidolgozott könyvekért. I. L.

Horváth István: Tudakozzátok az Írásokat.

Ref. Könyvtár 66. A Királyhágómelléki Egyházkerület Iratterjesztése. 1939.

A füzet két előadást és egy áhitatot tartalmaz. Az első előadás az Ószövetség és újszövetség egységéről szól. Kiindulva abból az alpból, hogy a két szövetség egyformán Krisztusról tesz bizonyosságot, először az ószövetség tartalmán, történetein keresztül mutatja meg annak a kegyelemről szóló bizonyosságtételét, majd az újszövetségben viszi keresztül ugyanezt, fűgelékül a Heidelbergi Kátének 19. kérdésével utal a két szövetség viszonyára. A másik előadás a predestinációról szól, amelyben két részben, a kiválasztásról és az elvettetésről szóló magyarázatban világítja meg a tan lényegét. Először utal arra, mennyi félreértésnek és harcnak volt a tárgya ez a tan, majd különválasztja ezt a többi, nem ide tartozó tanításoktól (ezt részletesebben meg kellett volna magyaráznia), majd azt mutatja meg, hogy a kegyelem ugyan mindenki számára van, de nem mindenki akar róla tudni. Megmutatja, hogyan szemlélhető a kiválasztás is, elvettetés is Krisztus keresztségében. A füzet utolsó darabja egy áhitat Jel. 2 : 10. alapján.

Mindkét előadás szépen, világosan, a kérdések tiszta beállításával és gondos magyarázatával van előadva. A füzet címe nem eléggé világos, mert ha azt akarja mondani, hogy ezen kérdések tisztázásánál az Írásokat kell

tudakozni, akkor más ilyen értelmű címet kellett volna választani, ez a cím a maga bibliai formájában nem az írások tudakozására való felhívás, hanem éppen szemrehányás azoknak, akik tudakozzák ugyan az írást, de nem látják meg, hogy az Krisztusról tesz bizonyosságot.

Vasady Béla : A református pogány.

Ref. Könyvtár, 69. A Királyhágómelléki Egyházkerület Iratterjesztése. 1939.

A füzet célja az, megmutatni, mennyi pogány, tehát Isten uralmával ellenkező, önmagát akaró, kiegyeztető vonás van a mi református életünkben. Ilyen a külsőségekhez kötött vallásosság, ami a templomi ülhelyek elfoglalásánál előforduló tülekedés, vagy irigység, a pap személye elleni kifogások által indokolt hitetlenség, a vasárnapi vallásosság, a biblia pogányos használata, a hiúság és gépiesség az istentiszteletben. A másik csoport az érdekvallásosság, amilyen a reformátussággal való dicsekvés, az egyházi munkában való külsőlegesség, az egyháznak anyagi érdekek megnyerésére való felhasználása, az érdemszerzés gondolata. A harmadik csoportba a kényszervallásosság tartozik, amelynek formái, ha valaki a vallást fegyverező és ijesztő eszköznek nézi, ha azt szégyenli, ha kényelemből nem akarja maga keresni az Isten akaratát. Mindezeknek különböző esetei ügyesen és találóan vannak, néha apró esetek kapcsán ismertetve és feltárva. A sokszor igen is mondvasínált címek több helyen feltűnőek és keresetteknek látszanak, bár a kérdést jól megvilágítják. Jó lett volna minden esetben részletesebben rámutatni az ilyen pogányságok elítélésére a biblíában is, mert ezek ugyan a mi egyházunkban kísértések, de a reánk hatással bíró más egyházak tanításában komoly alapokkal bírnak s így komolyan való megcáfolásuk és tisztázásuk szükséges.

A füzetet igen jól lehet használni a református keresztyén élet egyes hibáinak vázolásánál.

Nagy József: Reformátoraink ismeretlen emberi arca.

Ref. Könyvtár, 70. A Királyhágómelléki Egyházkerület kiadványa, 1939.

Szépen megírt kis füzetben adja elénk Nagy József azokat a vonásokat, amelyeket a két nagy reformátor, Luther és Kálvin emberi arcán találhatunk s amelyeket az egyháztörténelemben nem igen olvashatunk. Lutherről különösen a családi élete, feleségéhez való viszonya, a gyermekei közötti élete, apró eseményeit mondja el. Kálvinnal kapcsolatban Kálvinnak családi helyzetéről, házasságáról, más asszonyokhoz írt leveleiből vett idézetek alapján azok életére való hatásáról szól. Mindkét része a füzetnek, bár nem tart igényt arra, hogy rendszeres műnek tekintessék, inkább kaleidoszkopnak nevezi, mégis szép, kerek képben mutatja meg azokat a vonásokat, amelyek e két reformátor arcának ismeretlen vonásait képezik. Az ilyenek olvasása közelebb hozza őket hozzánk, megmutatja emberi vonásaikat és közelebb hozza így azt a munkát is, amit életünkben végeztek.

Hálásak lehetünk Nagy Józsefnek, hogy ezekkel gazdagította ismeretünket s óhajtjuk, hogy ezirányú munkásságát, amely nemcsak értékes szolgálatokat tesz egyházi irodalmunknak, de amelyekre neki határozott képessége is van, tovább is folytassa.

I. L.

Legújabb kiadványok :

	LEI
A mi meséink. 30 magyar népmese, 170-180 oldal, 18 illusztrációval, jó papíron, kötve	70
olcsóbb papíron, füzve	40
„Itt az Isten köztünk“. Csendesórai vezérfonal az 1940. évre, füzve	30
kötve	40
Brunner Emil: Jézus példázatai. Tíz prédikáció	25
Dr. Vasady Béla: Református pogány	5
Horváth László: A mi igazi édesanyánk. Jel. 12. rész magyarázata	5 és 10
Sipos Géza: Tíz igaz ember. Prédikáció	2
Dónáth László: Az utolsó falat kenyér Karácsonyi színjáték	20
Bokor Sándorné: Az elvarázsoltt királyfi. Mesejáték	20
Nagy József: Reformátoraink ismeretlen emberi arca	5
Tengeri csata. Új társasjáték két személynek, egy játék (2 darab)	12

Kaphatók az „IFJÚ ERDÉLY“ kiadóhivatalában.

Egyházunk vagyoni állapotáról, új gazdasági lehetőségeiről és a sáfársági mozgalom óriási, egyetemes jelentőségéről ad világos képet

DR IMRE LAJOS:

A sáfárkodó egyház

című könyve. Ára 10 Lei.

Tűz és Só

címen jelent meg *Sipos Géza* prédikációskötete. A 35 beszédet tartalmazó, 200 oldalas, finom kivitelű könyv ára 120 Lei.

JOH. VAL. ANDREA:

Az Úr jámbor szolgálja.

Szellemi szórakozás együgyű keresztyének mulattatására.

Fordította: Dr. Makkai Sándor. Ára 10 Lei.

László Dezső: Gyülekezetünk élete c. 80 oldalas kis könyve a református gyülekezeti élet minden kérdését érinti. Ára 10 Lei

---

Dolgozatok a református theologiai tudomány köréből

1. sz. dr. Gönczy Lajos: A református egyház kultusza	20
2. sz. dr. Tavasz Sándor: A kijelentés feltétele alatt	40
3. sz. dr. Imre Lajos: Isten és az emberi lélek	20
4. sz. dr. Tavasz Sándor: A dialektika theologia problémája	30
5. sz. dr. Maksay Albert: Az exegézis problémái	25
6. sz. dr. Gönczy Lajos: Az igehirdetés tényezői	25
7. sz. dr. Tavasz Sándor: A theologiai irányok átértékelése (A dialektikai theologia, mint a theologiai irányok korrekciója)	35
8. sz. dr. Imre Lajos: A Kijelentés és a pedagógia	35
9. sz. Dávid Gyula: Kálvin gazdasági etikája	20
10. sz. dr. Tavasz Sándor: A szociális és gazdasági törekvések theologiai-etikai megítélése (A szocializmus és kommunizmus)	35
11. sz. Borbáth Dániel: A vallástörténeti és a dialektikai theologianak a kijelentésről szóló dogmatikai tanításai	25
13. sz. Niebergall emlékfűzet. Kedvezményes ára	40
14. sz. Nagy József: Kálvin és a művészetek	35
15. sz. Dávid Gyula: A keresztyén etika kérdése és irodalma a jelenben	15
16. sz. dr. Tavasz Sándor: Az ethika mai kérdései	15
17. sz. dr. Gönczy Lajos: Mi szükségünk van az Ótestamentumra?	20

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Tip. „Grafica“, Cluj, Calea Marechal Foch 38.